Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliserings-projekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

Danske bogbind

1930-1965

Danske bogbind

1930-1965

Udgivet i anledning af

Jens Olsens virke

ved Bogbinderskolen

1925 til 1965.

Set udefra

Kunstindustri og kunsthåndværk kan på engelsk betegnes som »anvendt kunst«. Udtrykket er godt, fordi det indebærer, at den æstetiske vilje og evne ikke er enerådende i værket, som i et maleri, en symfoni, en roman, men at den træder i forbindelse med et formål, som den måske nok løfter op, men samtidig tjener. De fleste af os vil hellere spise med smukt service end med stygt. Men hvis vi støder næsen på glassets kant og har svært ved at holde på koppens hank, glæder vi os ikke så meget over former, farver og stoffer, men ærgrer os over at de er udformet efter skønhedens og ikke også efter formålets krav. Selv ved mere dekorative genstande ønsker vi en vis funktionsevne. En gulvvase, der er for stor til at bære en enkelt blomstergren, mens samtidig hullet er for lille til at rumme mere, er trods al æstetik afsporet og måtte hellere være lukket og ubrugelig – ren form, ren kunst.

Om alt sådant kan man strides, men kun til en tid. Det er temmelig enkle og nødvendige formål, som køberen udfra et behov i sindet og et overskud i samfundets og sin egen økonomi kan søge løst både smukt og praktisk: at koge vore kartofler og skrubbe gryden ren, at belyse vor hyggekrog eller vort arbejdsbord, at give vore børn de rette legesager osv. Og alle sådanne formål nyder udbredt respekt.

Anderledes med bogbindet. At det almindelige bogbind er nødvendigt og kan være kønt eller grimt, og at det kunstneriske bogbind, omend tilsyneladende mindre nødvendigt, så dog er et fornemt kunsthåndværk, behøver man ikke at forklare. Men bogbindet har den ære og den gene at omslutte noget »højere« end shagtobak, snavsetøj eller kolonialvarer. Indholdet er en bog, god eller dårlig, faglig eller skønlitterær, men ihvertfald et værk af ånd, for hvilken papir og typer kun er det ydre udtryk. Tænk på, hvad bogen selv, uden omslag eller bind, indebærer af problemer! Hvormange fronter går der ikke mellem bogens mange producenter og de boghåndværk-interesserede! foruden fronten udadtil, mod de ligeglade. Bogens ånd, som er hovedsagen, har taget bolig i et yderst diskutabelt legeme, allerede før bogbinderen skal til at give dette legeme klæder. Denne iklædning sker igen under mange krydsende hensyn. Men vi må på forhånd fastslå to ting. For det første at bogbinderens opgave er uendelig meget mere fordringsfuld og mangebundet end keramikerens eller guldsmedens, fordi han har mange flere hensyn at tage. For det andet at hans resultat er dømt til at være noget sekundært, fordi det omslutter *bogen*, grundpillen i vor kultur.

Disse betingelser er egnede til at vække ydmyghed. Men i den rette bogbinder vil de også efterhånden vække glæde. Opgavernes mangfoldighed betyder, at sindet stadig må holdes åbent, at man ikke behøver at hænge på rutinen tiere end rimeligt. Og indholdets værdi har ikke blot den praktiske fordel, at den øger chancen for helhedens opbevaring, men også – ja bogbinderen kan jo overveje alternativet: at hans hele kunnen, indtil det mest virtuose forgylderarbejde, skulle ødes på gæstebøger, protokoller og æsker.

Den uheldige side af bogbindets tjenende funktion har intet med manglende kvalitet eller selvstændighed at gøre. Den består i, at publikum ikke har lært at vurdere og betale det rigtige bogbind. Hvor mange overvinder ikke, når de bygger deres hjem op, den økonomiske afstand mellem det dagligdags eller ligefrem ringe og det fine eller endda udsøgte, ikke blot hvor slidstyrke spiller ind (tæpper), men også hvor selv det billige er ubegrænset holdbart (bestik), eller hvor brugsslid ikke kommer på tale (malerier og andre kunstværker). Men flertallet af disse ville stejle, hvis de så et dansk helbind til 800 eller 1800 kr., endsige et fransk til 18.000 nye hårde francs. Og så er sandheden dog den, som en af mine kolleger i Komiteen for årets bedste bogbind træffende udtrykte i et katalogforord: at man kun betaler for håndværket – kunstværket får man i tilgift. Man er bare ikke vænnet til at knytte kunsthåndværk-begrebet til bogen. Den opfattes slet og ret som noget til at læse i, og kun groft funktionsstridige træk i udstyr inclusive bind pådrager sig læserens opmærksomhed. Enhver, der sætter sine kræfter ind på boghåndværkene, skal huske, at dette ikke er mangel på respekt for bo-

gen, men den umiddelbare og sunde grundholdning, der aldrig må glemmes, selvom bogforståelsen udbygges. Det er det modsatte, dyrkelsen af den dyre ulæste bogs iklædning, som er den sande mangel på respekt; den fører os tilbage i nærheden af gæstebøgerne, som vi vist før var enige om ikke at elske.

Af disse grunde byder helbindet i vore dage på særlige spekulationer, fordi det er blevet så sjældent, at kun visse bøger overhovedet synes at kunne bære det – og de bliver altfor tit til funktionsløst kunsthåndværk, fordi de er eller dog regnes for dyre og ligger i kassetter og montrer. Hvormange af de helbind, der dog trods alt laves, bliver mon *læst*? Sandgren-bindene på mindeudstillingen for et par år siden var gennemgående mærkede af brug og var oftest blevet kønnere af det, og skulle man en dag vælge en bog til helbind, burde man tage en smuk og god, veludstyret bog, som man skulle *bruge* i al fremtid; men man endte vel med at tage en eller anden »fin bog« ligesom alle de andre gør.

Skulle det også i fremtiden vise sig umuligt at udvide kredsen af kunder til helbind nævneværdigt, bør trøsten være den, at »det rigtige bogbind« ikke alene er den afrikanske ged med guld og grønne skove på ryg og sider. Det rigtige bind er ligeså tit halvbindet, eller millimeterryggen, eller papirbindet, eller nye kombinationer. Også kunststofferne må byde den individuelt arbejdende fagmand ukendte muligheder. Alt kan bruges, dog næppe det der er forlorent ved – som nigerimitation – at ville ligne noget andet end det er. Ganske som med mennesker.

Udfra disse betragtninger må man på den ene side glæde sig over, at skiftende årtiers betydeligste bogbindere, skønt kun støttet af enkelte bestillere, har bevaret udviklingslinien i det danske helbind. De idealistiske bogbindere skal iøvrigt ikke undervurdere idealismen hos de få kunder, thi intet betales hos auktionarius eller antikvar så ringe i forhold til den oprindelige pris som gode bind af enhver type.

På den anden side må man glæde sig over, at fagets folk har fundet veje til bindtyper af overkommeligere art og uformindsket æstetisk værdi. Parallellen mellem besættelsestidens materialefattigdom og 1810ernes og 20rnes pengefattigdom er ofte fremhævet – begge disse jerntider kaldte på stilfærdigt raffinerede bindtyper af varig værdi, og når også vore helbind målt med visse andre landes er yderst dæmpede (til tider kedelige!), skyldes det ligeså meget en sand dansk tradition som mangel på mulighed for den helt vilde udfoldelse. Det er navnlig papirbindene med eller uden skinner, der er blevet berømte, og det må derfor vække tilfredshed, at også det stærkere lærredsbinds æstetiske muligheder nu finder forsvarere i teori og praksis; det er alligevel der, hovedparten af kunderne må stoppe op.

Den følgende billedrække – bogens tyngdepunkt af fakta imellem velmente ord – repræsenterer en menneskealders dansk bogbinds-kunsthåndværk og omfatter nogle af periodens største bedrifter, men også eksempler på de mindre kostbare materialer, karakteristisk nok et felt hvor vi er internationalt konkurrencedygtige. De fleste billeder er set før, men ikke på samme sted og tid. Billedrækken viser stilstadier, en udvikling, men også en sammenhæng, hvis historie ikke skal skrives her. Alle implicerede vil dog nok erkende, at både udviklingen og sammenhængen ville have set anderledes og ringere ud, hvis ikke to-tre generationers fagskolearbejde havde været. Hvilken uddannelse vi end har, ved de fleste af os udmærket, at vore resultater for en væsentlig del står i faglig og moralsk gæld til vort uddannelsessted, vor arbejdsplads og, kære Jens Olsen, vore bedste lærere.

ERIK DAL

beskriver William Morris sådan: »Som tjenende ånder, der af kærlighed til tanken selv stræber efter at være skønnere, kommer derefter den skrevne eller trykte bogside, de dekorerede eller dekorative bogstaver, billederne, der er føjet ind i teksten, og til slut indbindingen, der sammenholder det hele i sit faste greb og selv bliver skøn i sin kærlighed til den tanke, den er i pagt med.«

Den betegnelse der må bruges om de ældste indbindinger man kender til, er vel »sammenholde«: Pergament der blev lagt om papyrusruller for at skåne disse. Senere skrev man på dette meget stærkere materiale, pergamentet, skar det i små stykker, altså blade, lod det første og sidste blad være blankt, altså bind. For at holde sammen på bladene samlede man dem med en snor, og grundlaget til bog og bind er lagt.

Omslaget eller bindet begyndte man ret tidligt at dekorere. Der er fundet dekorerede bogbind i Ægypten stammende fra det 6.-8. århundrede. Dette fortsatte op gennem tiderne. En særlig dejlig periode blandt mange er efter min mening de franske bogbind fra ca. 1700. Når man ser bind fra Le Gascon, Padeloup, Derôme og andre samtidige må man begejstres. Deres bind er kunstværker, elegante, raffinerede og mange gange dristige. Deres teknik, og i særdeleshed forgylderteknik, er af en meget høj klasse. En teknik, som en fagmand kun kan beundre.

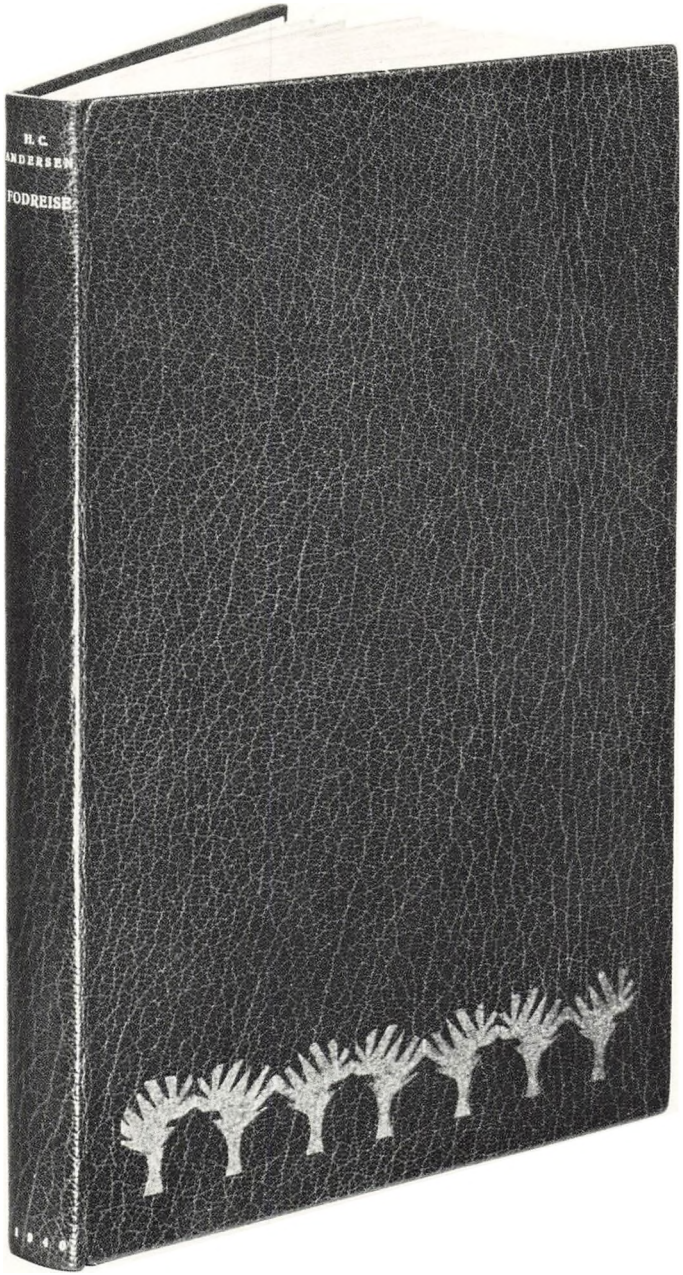
Selvom en bogbinders værktøj til den håndindbundne bog ikke har undergået særlig store forandringer fra dengang til nu – håndkniven, falsebenet, saksen og skærfekniven har nok set lidt mindre »handy« ud – har vi idag flere hjælpende instrumenter, en stor faglig viden som baggrund, og hvor står vi så idag, hvad har vi lært?

Der ses idag, og i for stor udstrækning, virkelig dårligt håndindbundne bøger. En elendig teknik, forkert anvendte materialer, ubeskrivelige farvesammensætninger, skrifter med et skriftsnit man ikke troede kunne sælges mere, en forgyldning der må være påtrykt med lukkede øjne.

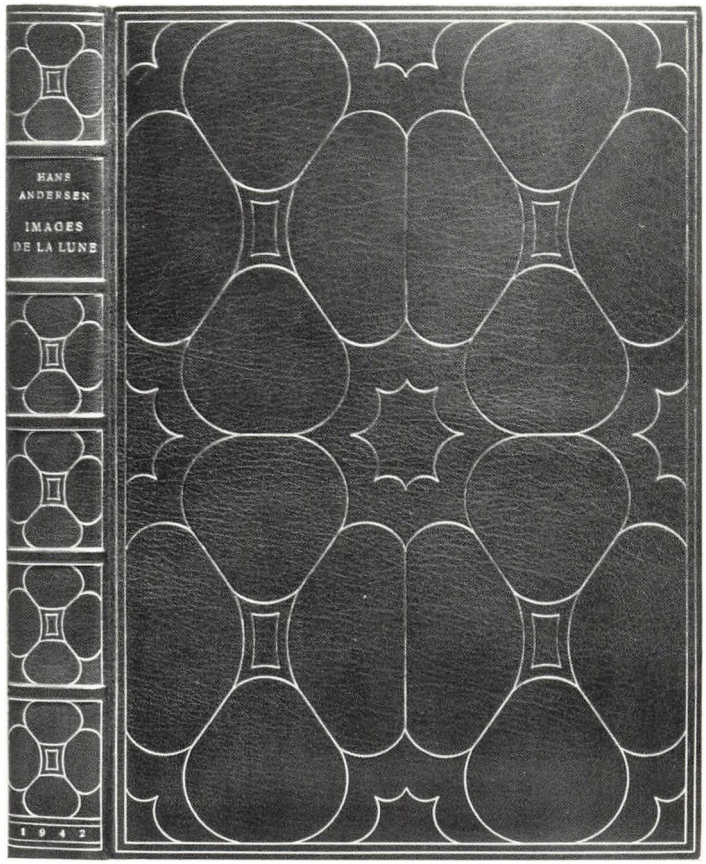
Hvad kan vi gøre mod dette? Faget, altså vi selv, må give lærlingene den bedst mulige uddannelse. Uddannelsens rygrad er lærestedet, eller burde være det. Der findes stadig steder hvor man tror lærlingen skal udlæres i budkørsel og lignende. Altså må der være en stærk fagskole. Fagskolen skal være det første nåleøje, det gør ikke noget det er for lille, hellere det end det modsatte. Den skal, som den gør, lære lærlingene at indbinde bøger, forskellige slags teknik, stillære, farvelære o. s. v. Forudsætningen er, at der fra lærestedets side er ydet den grundlæggende uddannelse, og at lærlingen er interesseret. Hvis en af disse ting mangler, bør fagskolen nægte at fortsætte lærlingens uddannelse. Næste nåleøje skal være svendeprøven. Hvad om den for eksempel blev gjort mere ensartet? Samme 4-5-6 bøger i samme bindtyper, og derefter frit slag. Kan man ikke derved opnå et større grundlag for sammenligning af teknikken under alle former? Håbløse sjuskerier skal ikke bestå, men have chancen for et år igen, men til en sværere bunden prøve. Ingen, absolut ingen, fag-lærling-fagskole kan være tjent med at en ikke-dygtig eller ikke-interesseret bliver udlært.

Men der ses også i disse år, heldigvis, en meget stor interesse for den virkelig godt indbundne bog, faget syder og sprutter i disse år. Der bliver lavet *mange* meget lækre bind, raffinerede dekorationer, ideer blomstrer, farver anvendes og vi prøver at bryde de alt for snærende bånd og traditioner man har lagt på os, ved at høre de samme navne om og om igen. Vi *må* bryde og må have lov til at bryde dette. Chancen findes i disse år for os, hvor vi kan mærke interessestigningen. Vi må honorere disse krav, en større respekt om vores fag, en større respekt for os selv. En indstilling der gerne skal fjernes er denne, »bogbinder kan alle tåber blive« som en skoleinspektør udtalte til min moder, da der blev talt om en eventuel fremtid for mig.

HARRY LARSEN

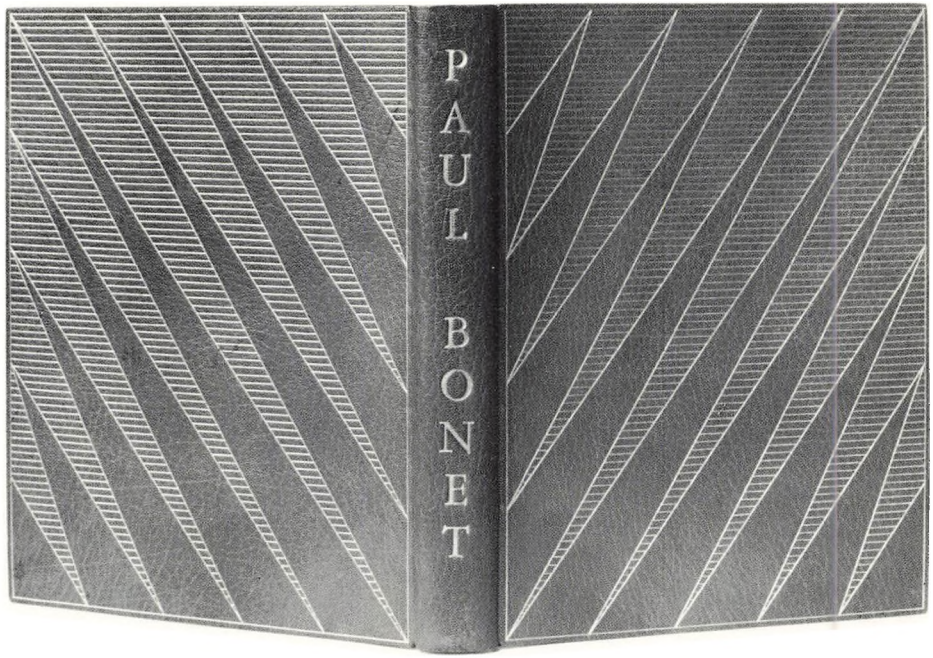

OLE SELFORT:
Helbind af blå maroquin.
Dekoration: Blårodt silhouetklip.

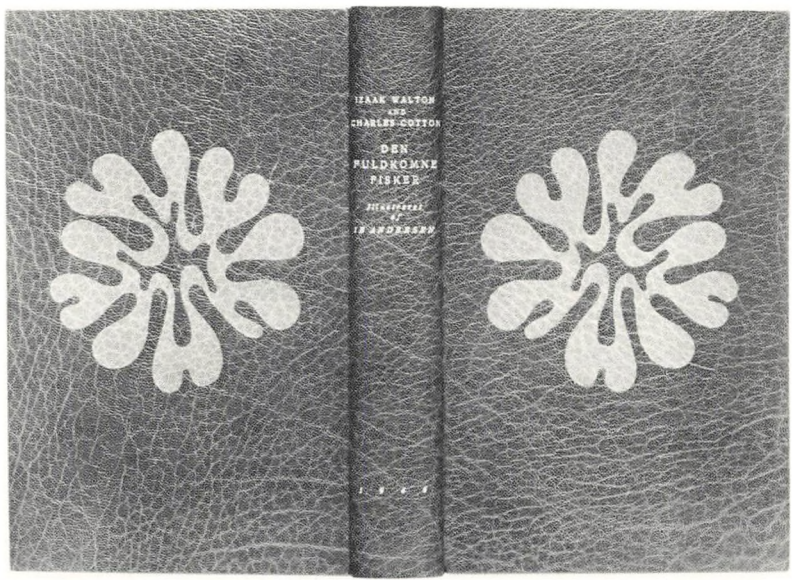

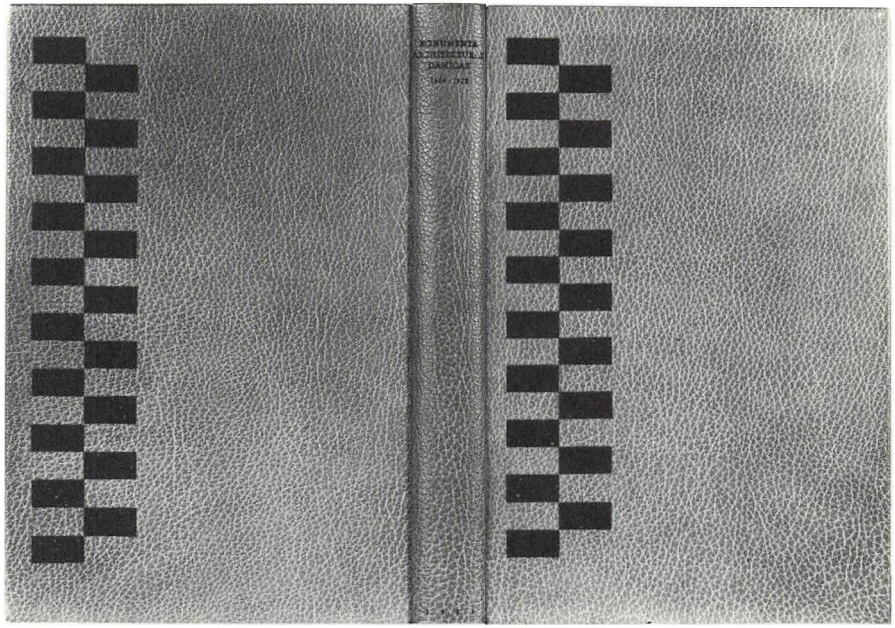
AXEL KNUDSEN:
Helbind af lyseblå oaseged.
Dekoration i guld.

OLE OLSEN:
Helbind af grø maroquin. Dekoration i guld.
Tegnet af Karen Strand.

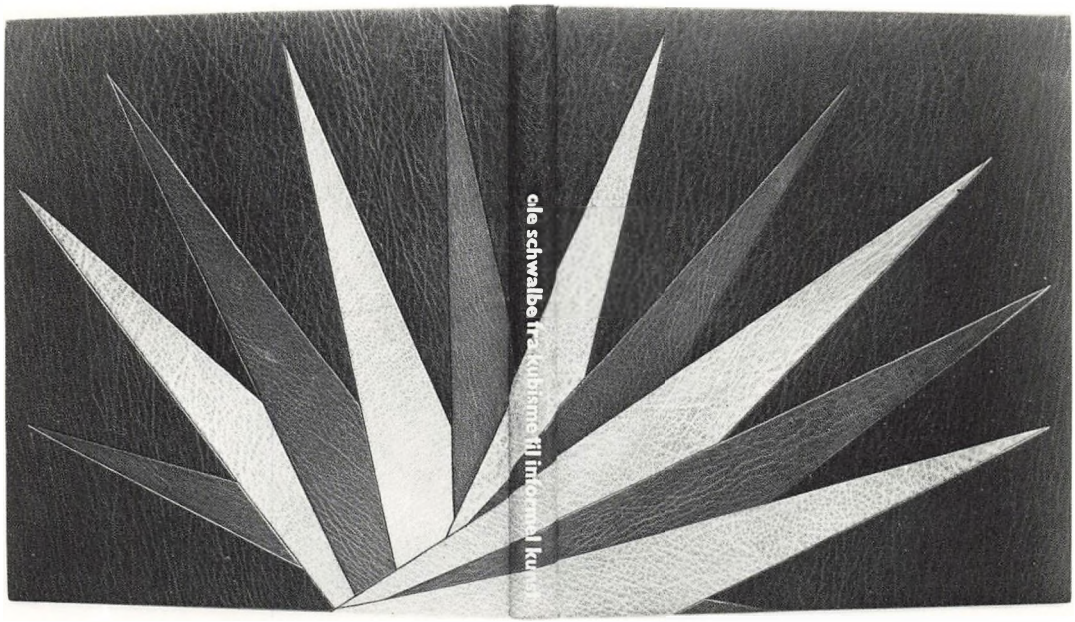

OLE OLSEN:
Helbind af grøn maroquin med gyldenbrun skindpålægning.
Tegnet af Karen Strand.

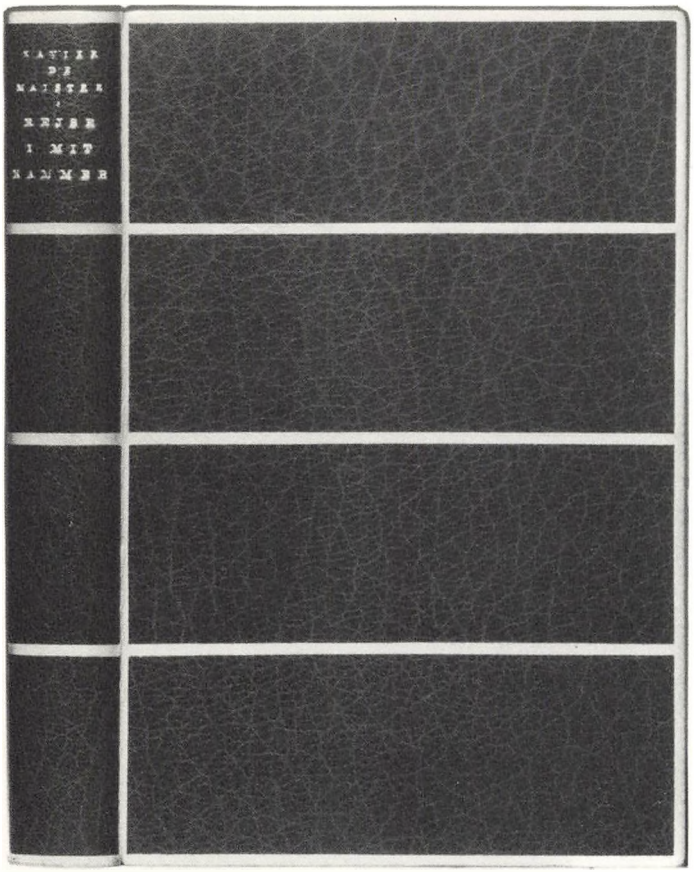

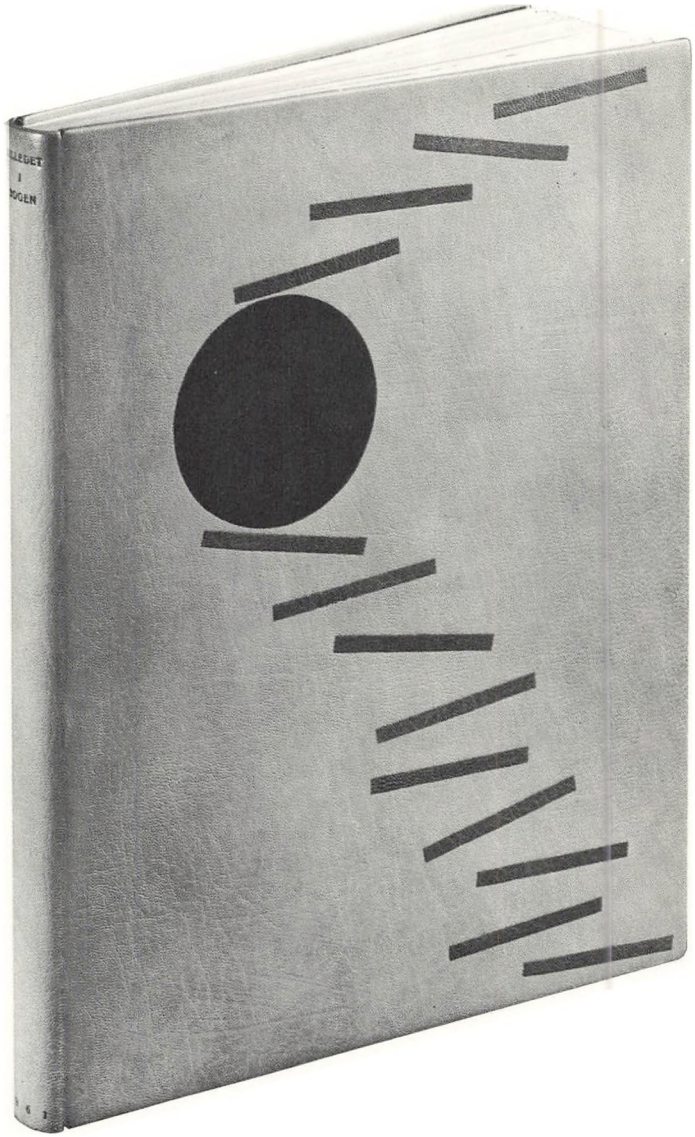
OLE SELFORT:
Helbind af gyldenbrun maroquin.
Skindpålægning: Brun oaseged.

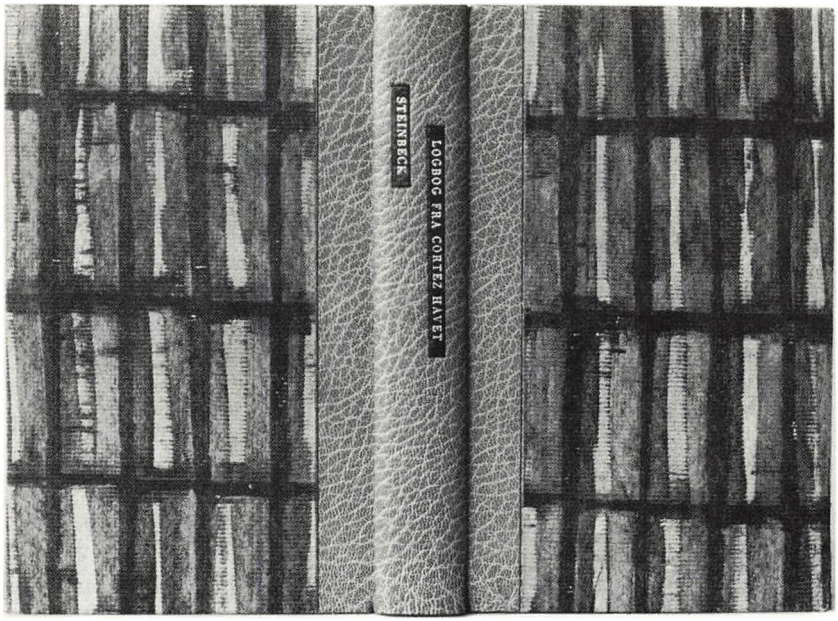
OLE OLSEN:
Helbind af sort oaseged.
Skindpålægning i forskellige farver.

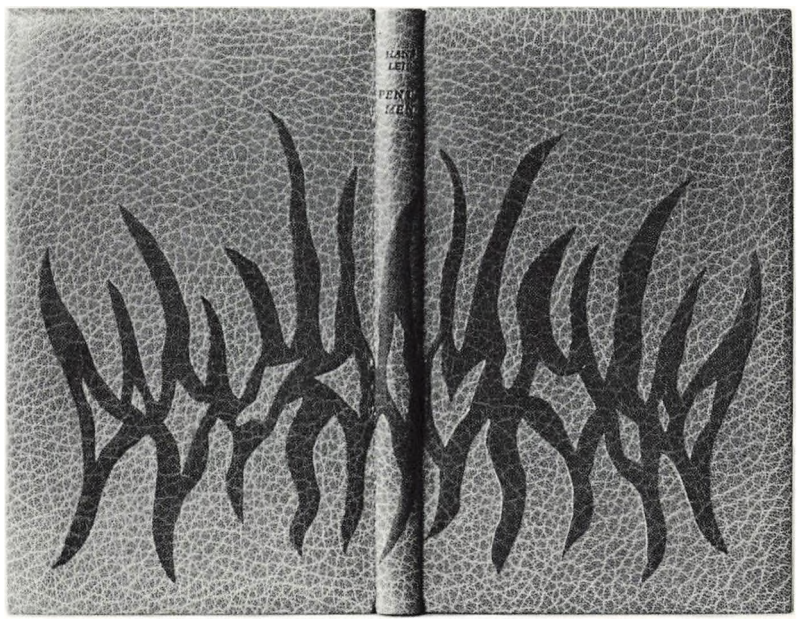
BENT ANDRÉE:
Helbind af naturel gedeskind, skindpålægning af blå maroquin. Titel i guld.

ERNST RASMUSSEN:
Helbind af naturel nigerskind.
Skindpålægning af rødt og lys-brunt gedeskind.

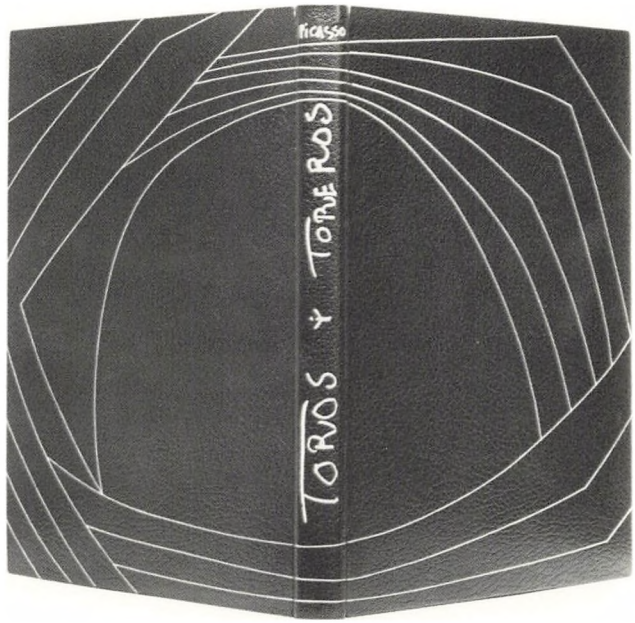

OLE OLSEN:
Halvbind af gyldenbrun maroquin. Titel i guld.

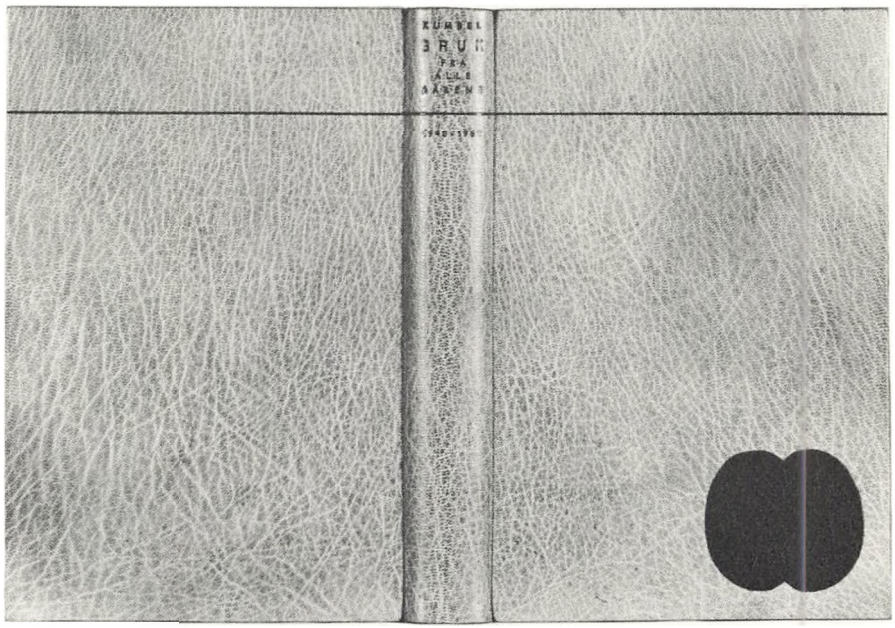

OLE OLSEN:
Helbind af lysegron maroquin. Skindpålægning: Brun.

OLE OLSEN:
Helbind af sort maroquin. Dekoration med hvid lakfarve.

ERIK LØVBORG:
Helbind af orange oaseged. Skindpålægning: Grå maroquin. Titel: Blindtryk.

Vort håndværk . . .

På fagskolen er vi mange, som gennem årene med udbytte har lært håndværk af dygtige lærerkræfter – og lige så mange har haft den glæde at have en overlærer, der trods en lang arbejdsdag ofte og gerne har stillet sin fritid til rådighed for at arrangere møder og udstillinger. Han er ikke blot en dygtig håndværker, men også et enestående menneske.

Gennem de mange år, overlærer Jens Olsen så flittigt har virket indenfor bogbinderfaget, har det på mange måder ændret sig. Udviklingen, den stadig stigende produktionshastighed og industrialiseringen, har efterhånden ført med sig, at håndværket i ordets egentlige betydning er ved at forsvinde.

Det rigtige håndværk, det der giver glæde og tilfredsstillelse for udøverne, har vi ikke mere råd til.

Der bør dog stadig være råd til, at det ægte håndværk kan eksistere, da det fortsat må kunne virke inspirerende på forlagsbindet og medvirke til at forbedre det æstetisk.

På dette område kan skolen stadig øve indflydelse og være med til at bevare vort fag som håndværk, ja den har endda større mulighed for det nu end tidligere, men det forudsætter antagelig en større interesse, hjælp og støtte fra faget selv, som ikke yder nok i dag.

En øget kontakt med udlandet kunne også give stort udbytte. Det vil altid være af betydning at se, hvad andre kan frembringe, alt for let kan det nå dertil, at vi her i landet isolerer os og stagnerer, rent håndværksmæssigt, mens andre lande udvikler sig. Endnu kan vi hævde os smukt, men det er, som om vort fag lever videre på, hvad der tidligere er skabt, i stedet for at vise nye ting.

Herhjemme har vi kun ét sted, hvor alle indenfor faget kan vise og få bedømt indsendte arbejder, nemlig på Forening for Boghaandværk's udstilling, »Årets bedste bogbind«, som foreningen ganske vist fortjener ros for, men det er ikke nok. I flere lande, f.eks. i Tyskland, gøres der meget mere for den håndindbundne bog. Der afholdes landene imellem konkurrencer og fælles kursus, som vi danske bogbindere udmærket kan deltage i for at vise, hvad vi kan præstere, især da man dér er virkelig interesseret i at se danske bogbind og udveksle erfaringer med danske kolleger.

Der *må* være mange bogbindere, også her i landet, som er interesserede i at holde vort håndværk i hævd. De skal sikkert blot aktiviseres, og her burde man fra faglig side gøre en større indsats.

ERIK LØVBORG

Provinsielle bekendelser

En københavner forstår nok næppe det indtryk, det kan gøre på en nittenårig provinsyngling fra det mørkeste Jylland, at stå på Rådhuspladsen og for første gang høre klokkespillet, som man de hundrede gange havde hørt i radioen, men aldrig netop her. Eller på Statens Museum for Kunst pludselig at stå ansigt til ansigt med et billede eller en skulptur, som man genkendte fra en bog, man engang havde set. Eller at stå på Kunstindustrimuseets læsesal og tilfældigt få et bind i hånden, signeret af en af de gamle berømte mestre.

Det var en oplevelse, – ja, det var næsten en åbenbaring.

At frekventere fagskolen for bogbindere. Efter de første dages lidt nervøse tilpasning at finde sig tilrette i den venlige og frie atmosfære, som herskede der. Efterhånden at blive klar over, at man her praktiserede, hvad man nok kunne kalde for den højere skole indenfor bogbinding, videreført i en smuk Sandgren-tradition, opdage at teknikken kunne drives op i et for en provinslærling ukendt højt plan, se kendt værktøj anvendt på en ny og overraskende måde, og at blive stillet overfor materialer, kun kendt af omtale, med guldsnit og den åh, så vanskelige forgyldning. Af en festlig magister at blive indført i bogbindets stilhistorie, og at blive bekendt med vore faglige forfædre, som man jo tilforn ikke havde skænket mange tanker.

At høre skolens førstekraft fortælle om værktøj, som stammede helt fra hans læretid, føle det som en særlig gunst at få lov at låne det. Efterhånden som man stødte på dem, at kunne genkende de gode bogbinderes navne, – og siden, på de altfor sjældne udstillinger, som nåede ud i ravnekrogen, at forny bekendtskabet. Med misundelig beundring at fryde sig over den formidable teknik, at måbe over dekorationens overlegne selvfølgelighed, – at spore linien fra skolen.

En halv snes år senere atter at besøge skolen, atter at indsuge dens særlige, særdeles inspirerende atmosfære, få nye impulser, nye faglige finesser, som man hjemkommen kunne leve længe på, nyde samværet med folk, som dyrkede faget med en entusiasme, der hævede det højt blandt andre kunsthåndværk.

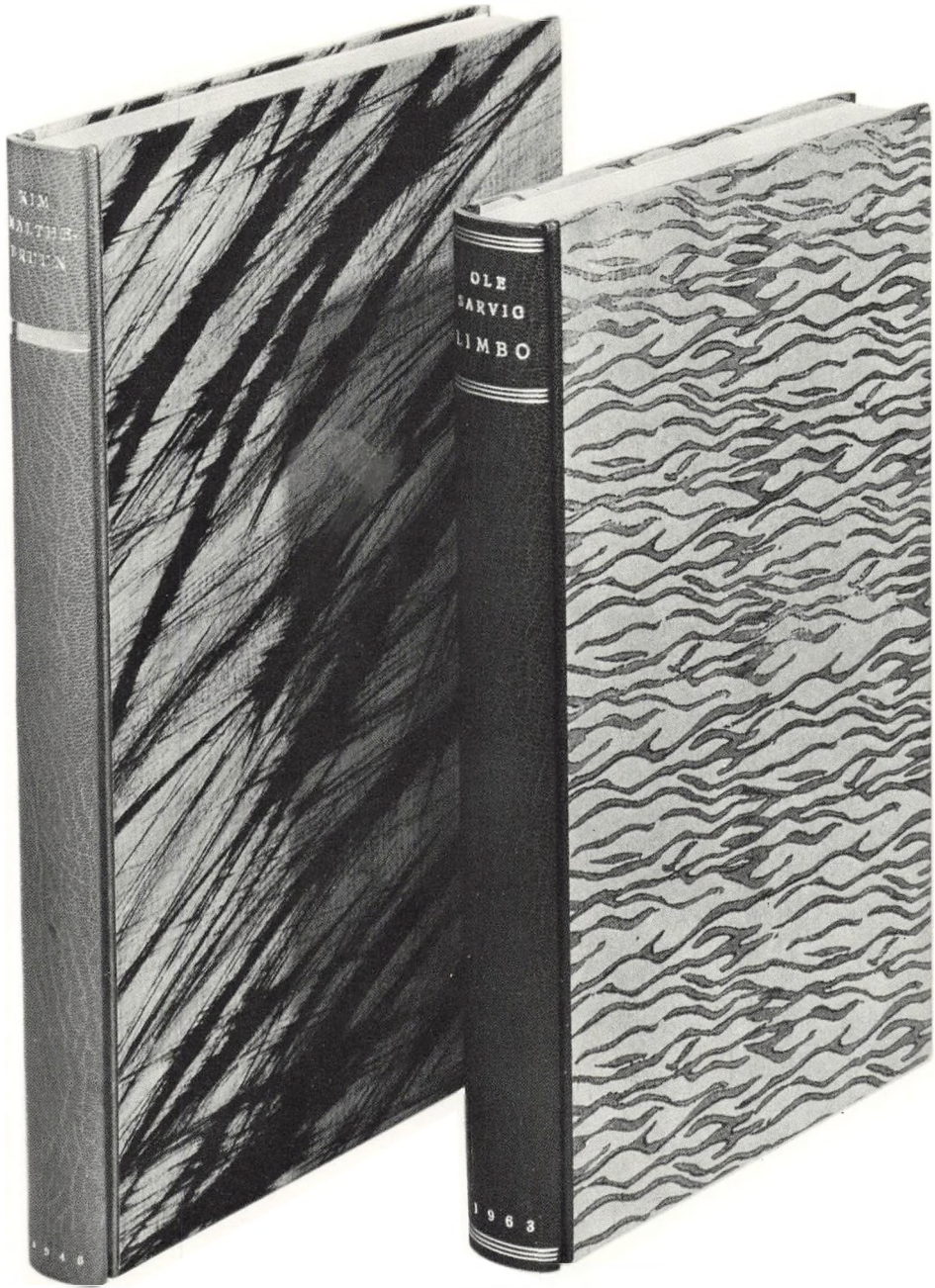
Det var en oplevelse, – ja, det var næsten en åbenbaring.

Med skolens førstekraft at have fortsat bekendtskabet, der føles som et venskab. Altid at være sikker på at møde et venligt, åbent og muntert sind, at kunne få råd og vejledning, at høre ham fortælle om gamle mestre og om hans eget lange bogbinderliv.

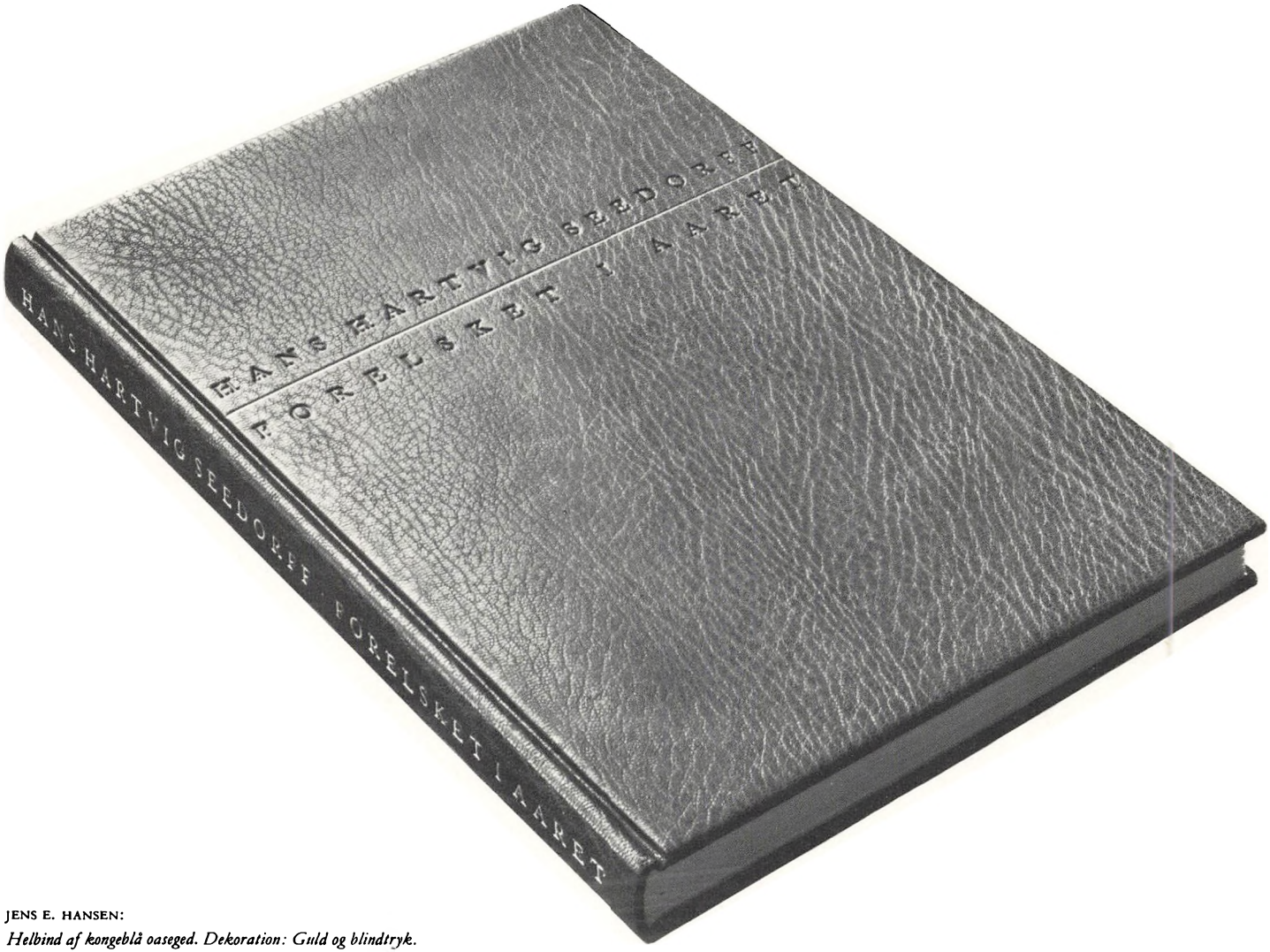
– At kunne sende anden generation til samme skole i tryg forvisning om, at den også ville få de samme gode oplevelser, den samme gode påvirkning.

Det er en oplevelse, – ja, det er næsten en åbenbaring.

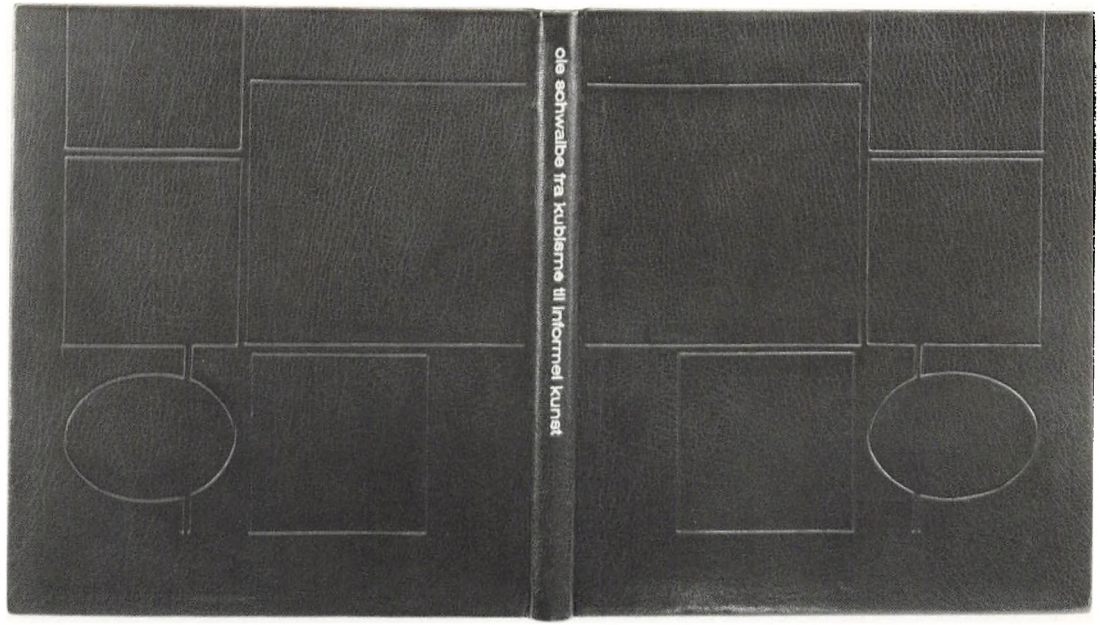
JENS E. HANSEN

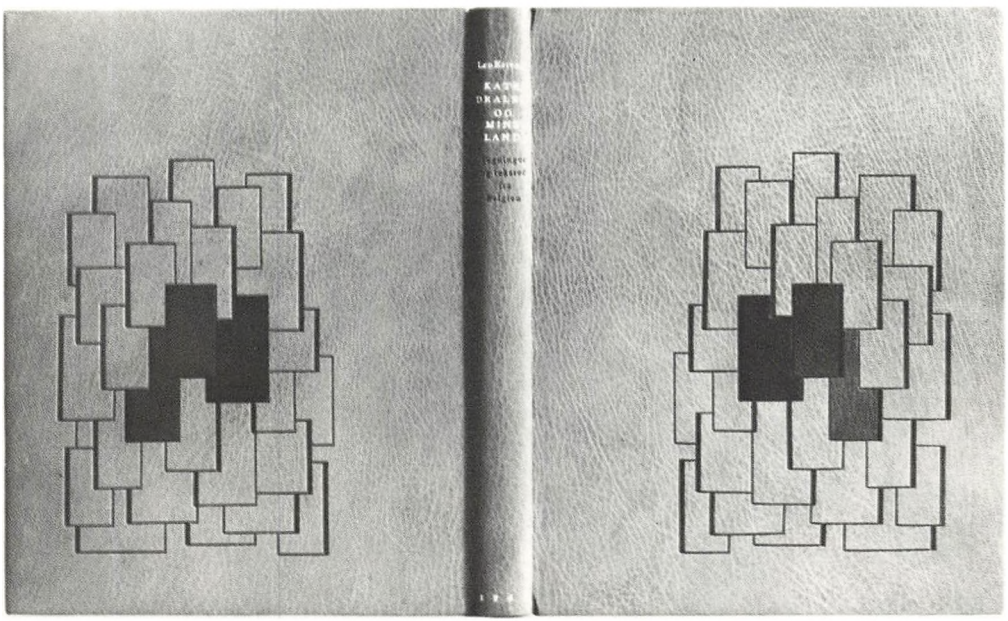

KNUD ERIK LARSEN:
Millimeterryg af orange og rødbrun oaseged.
Titel: Palladium og guld.

JENS E. HANSEN:
Helbind af kongeblå oaseged. Dekoration: Guld og blindtryk.

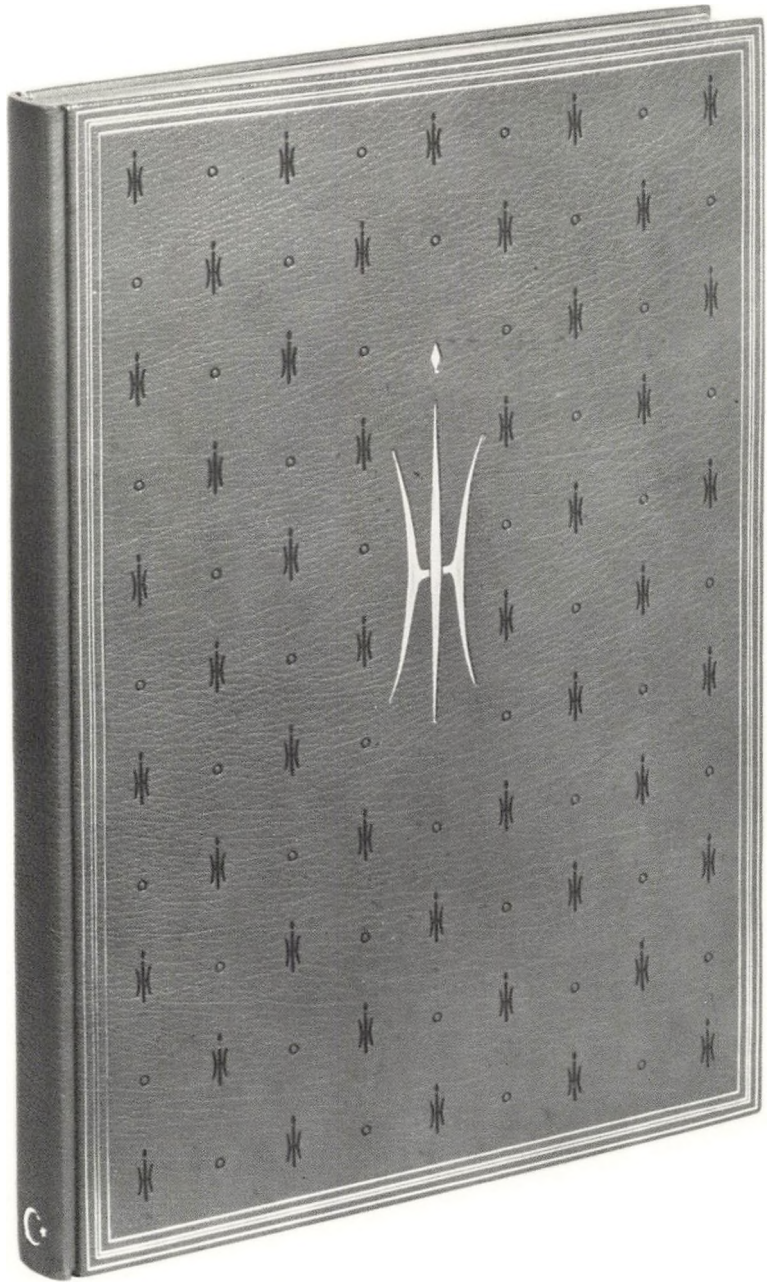

OLE LUNDBERG:
Helbind af sort oaseged. Dekoration: Blindtryk.
Titel: Palladium.

JENS E. HANSEN:
Helbind af gyldenbrun oaseged.
Dekoration: Guld og blindtryk.
Skindpålægning i forskellige farver oaseged.

BENT ANDRÉE:
Gæstebog af rodbrun oaseged. Dekoration i guld og blindtryk.

'Non scholae, sed vitae'

'Non scholae, sed vitae'–, vi lærer ikke for skolen, men for livet.

Dette er vel det største mål en skole kan sætte sig, og det er måske det vanskeligste at leve op til. Det kræver nemlig en indsats af både lærer og lærling.

Vi er alle præget af de skoler og de lærere, vi har været knyttet til, og således er vi også præget af vor fagskole og af dens lærere.

Jens Olsen har gennem en menneskealder været lærer og overlærer ved bogbinderskolen og har, mere end nogen anden enkeltperson, præget en hel generation af bogbindere. Han har formået dette takket være sin utrættelige energi og sin aldrig svigtende tro på, at dette fag ved sine specielle kvaliteter måtte kunne gribe og inspirere nogle af de unge lærlinge, som var ham betroet. Den forrige generations store læremestre, specielt Sandgren, nåede ved at fordybe sig i bogbindets teknik og æstetik så fremragende resultater, at det virkelig er berettiget at kalde det danske bogbind et selvstændigt kunsthåndværk, og ikke bare et appendix til den øvrige bogfremstilling.

Jens Olsen har ønsket at videregive denne arv til de unge bogbindere. Han har gjort det ved altid at indprente lærlingene den håndværksmæssige hæderlighed og redelighed, forstået således, at den tekniske kunnen må være til stede før man begiver sig ud i æstetikken. Hans anstrengelser må sandelig siges at have båret frugt. Vi har i Danmark en række yngre bogbindere, som fuldt ud står mål med de bedste udenlandske.

De danske bogbind har måske i en periode været lidt kedelige, lidt vel germanske. Man har været bange for, rent stilmæssigt, at vove sig for langt ud. Og måske har netop dette, at man har koncentreret sig så stærkt om at udvikle selve indbindingens kvalitet og hele teknik været skyld i, at man er kommet lidt bagud med den kunstneriske fornyelse.

Dette er imidlertid ved at ændre sig. De unge bogbindere viser stor frodighed både ved fremstilling af papirer og ved dekoration af helbind.

Hvis dette kan medvirke til en øget interesse for at købe virkelig gode bogbind, således at flere bogbindere kan ernære sig som sande kunsthåndværkere, så er vi ved at nå noget af det, Jens Olsen har kæmpet for gennem et langt liv. Også for forlagsbogbindet har kendskabet til bogens opbygning en grundlæggende betydning, og det skal siges til Jens Olsens ære, at han, selv en udpræget privatbogbinder, har forstået dette fuldt ud og altid har forstået at værdsætte de anstrengelser, der fra forlagsbogbindernes side er gjort for at skabe gode bogbind, og har støttet disse anstrengelser gennem sit ihærdige arbejde ved enhver bogudstilling.

Overlærer Olsen indtager en central placering i vort laug, en placering han ikke stræber efter, men som han naturligt er gledet ind i, i kraft af sin dygtighed, sin hjælpsomhed og sin ildhu.

NILS OG JØRGEN FLØISTRUP

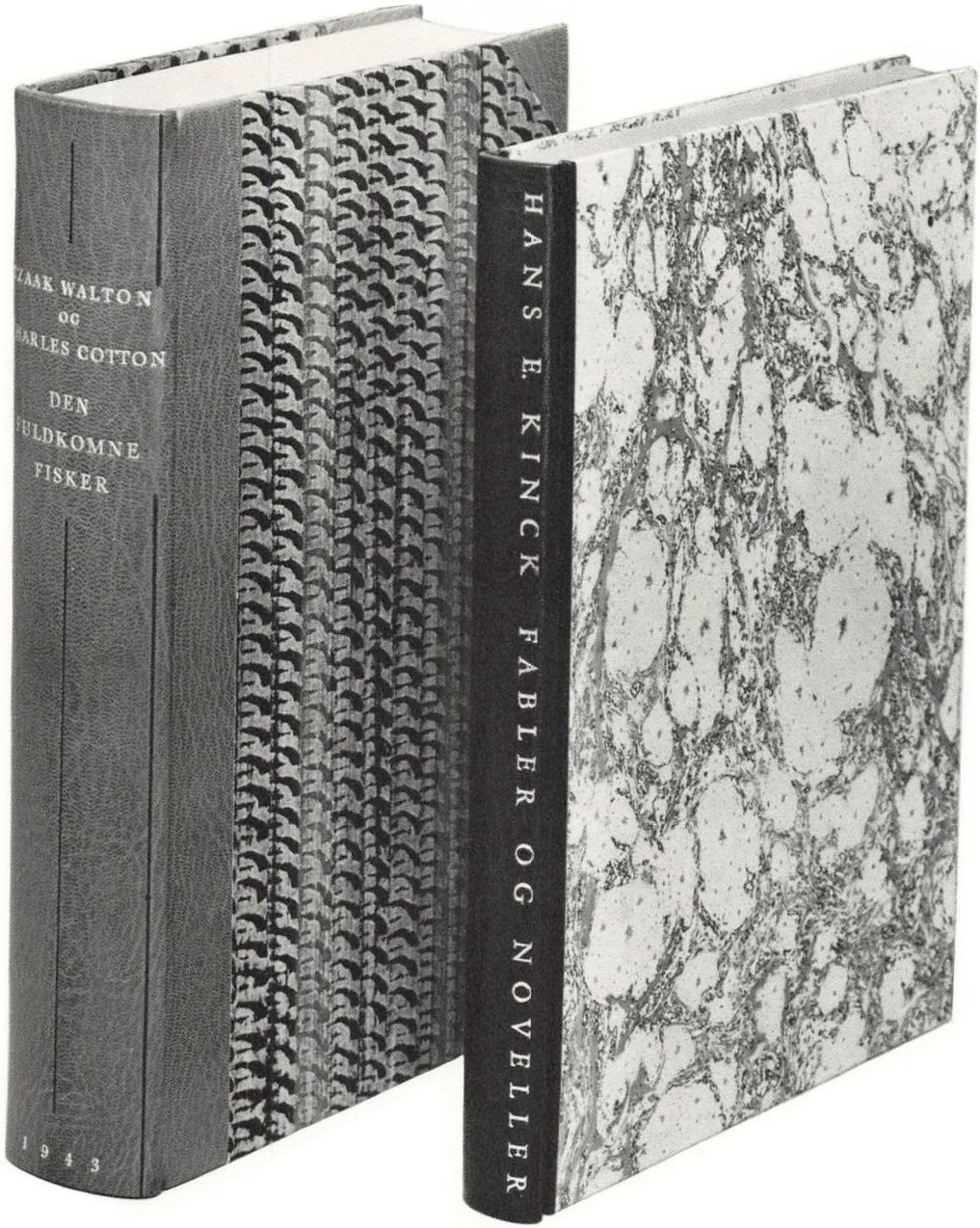
Hvad kan man forvente af et privatbind i dag?

Dette spørgsmål har vi søgt at finde svar på gennem diskussioner og ved stadig bedømmelse af opnåede resultater i det daglige samarbejde på værkstedet.

Der er mellem os enighed om, at danske privatbind, med nogle undtagelser, næsten har været lidt for pæne, og at man, i lighed med andre af kunsthåndværkets felter, med stort udbytte kunne forlade det fine og glatte til fordel for en mere karakterfuld udtryksform, så bindene blev livsnære i stedet for at være påvirket af mere modulglade arkitekters kølighed. Vi har jo dog i skindet, såvel som i lærred og papir, så mange dejlige farver og mønstre at boltre os i, at vi nok skulle kunne skabe bind, som enhver bogelsker får lyst til at eje. Tænk blot de muligheder, der er, lige fra Axel Enckes papirer med deres høje kunstneriske værdi, i fine farvespil og smukke mønstre, til de ensfarvede papirer, hvori vi dog kunne ønske flere gode farvenuancer med en levende struktur, som vi f. eks. har det i romapapiret. Vi har jo også lov til at forsøge, om ikke vi kan se selve det bundne emne, bogblokken, fra nye vinkler, når vi husker, at de tekniske og brugsmæssige krav skal overholdes. Efter vor mening må det moderne privatbinds titeltryk gerne udnyttes som dekorativt element, og bindets eventuelle udsmykning må, som det abstrakte maleri, udnytte flader og linier. Mon ikke et samarbejde, udover de stramme faglige rammer, med kunsthåndværkets andre grene og den bildende kunst, ville være inspirerende og lærerigt for alle parter?

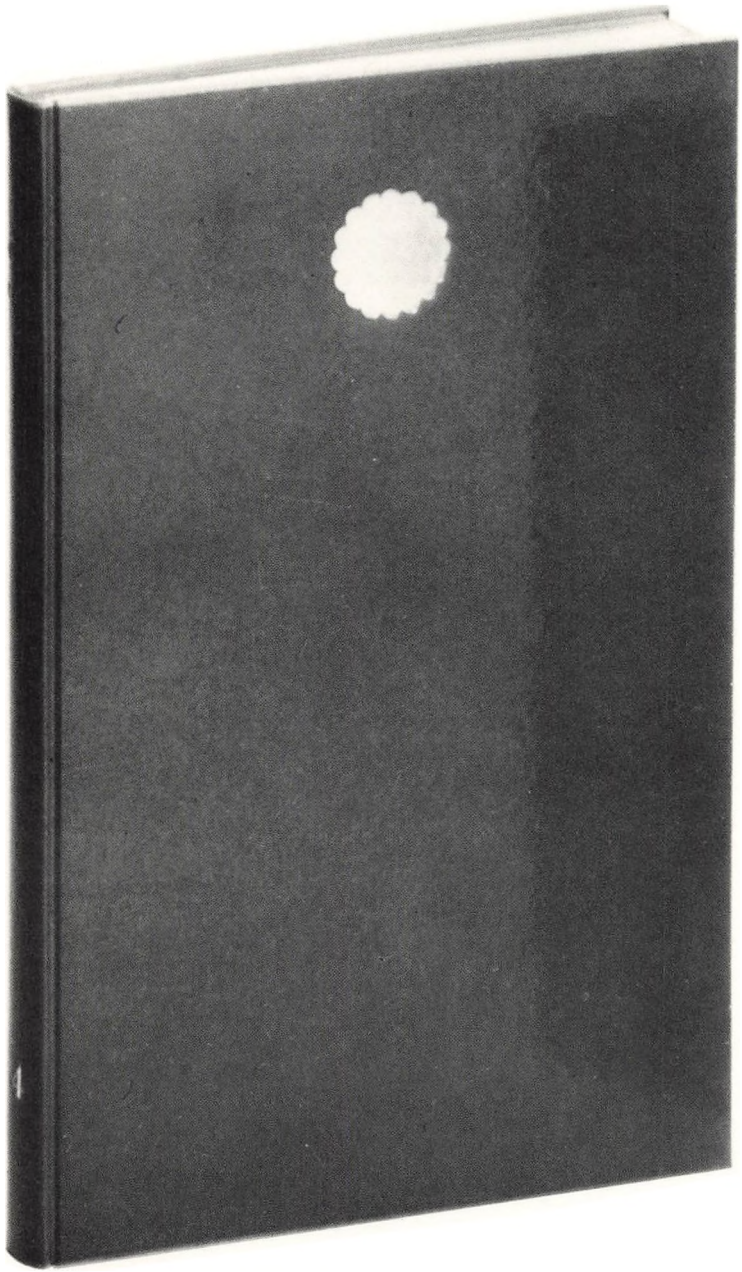
Naturligvis kan man ikke til stadighed fremstille bind, som er enere, men man kan altid bestræbe sig på at få en helhed ud af bog og bind, og her må den helt millimetersmalle skind- eller lærredsryg komme ind i billedet som et sobert dansk indslag i et overkommeligt prislag på linie med hellærreds- og helpapirsbindet, og mangefold smukkere end halvskindsbindet, der med sine hjørner bryder fladen i et smukt stykke overtrækspapir, og måske endda har kunstige ophøjninger på ryggen. Den vanskeligste opgave, man kan stilles overfor, er jo nok at skulle dekorere bindet på en illustreret bog, og sværest af alt et værk om en enkelt kunstner; det vil jo altid virke meningsløst at konkurrere med ham, og en detaille, som man finder frem fra et af hans arbejder, vil aldrig virke som den gjorde i sin rette sammenhæng. Her måtte et samarbejde med den pågældende kunstner være det eneste rigtige, men det er jo desværre sjældent opnåeligt. Bedre så, når der er tale om et værk, hvori flere kunstnere gengives og omhandles; der føler man sig friere stillet og behøver ikke at kalkere, men kan selv forsøge at skabe noget, der er i harmoni med indholdet uden at forfladige tingen.

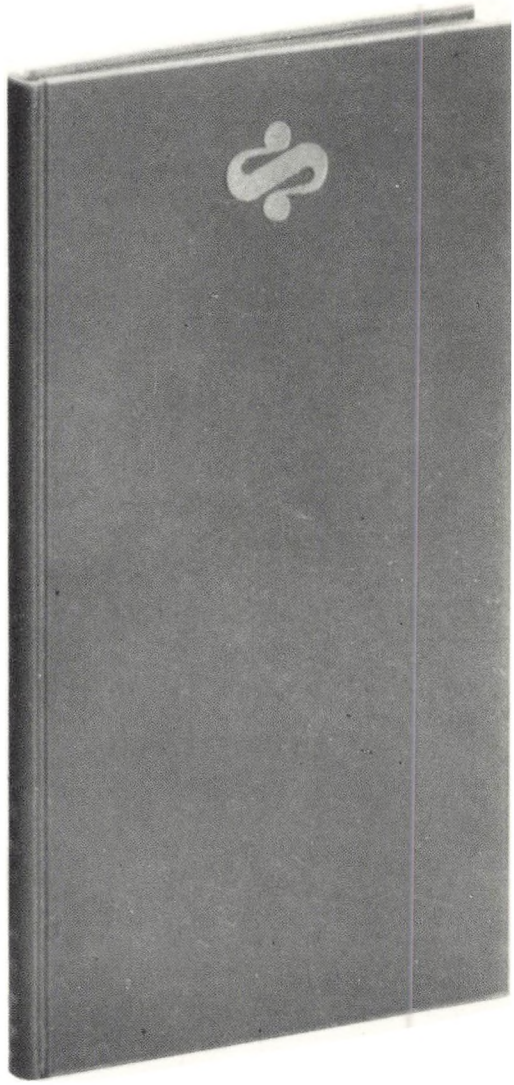
ERNST RASMUSSEN – GRETE ANDERSEN

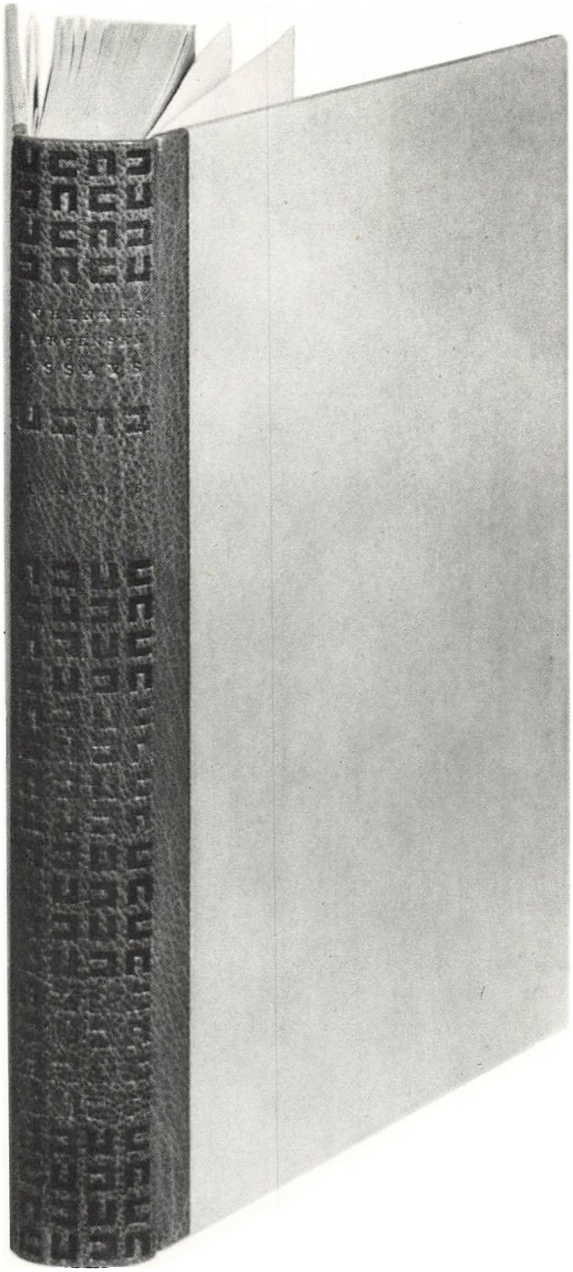

JØRGEN BERG:
Halvbind af gyldenbrun og sort oaseged.
Overtrækspapir af Axel Encke.

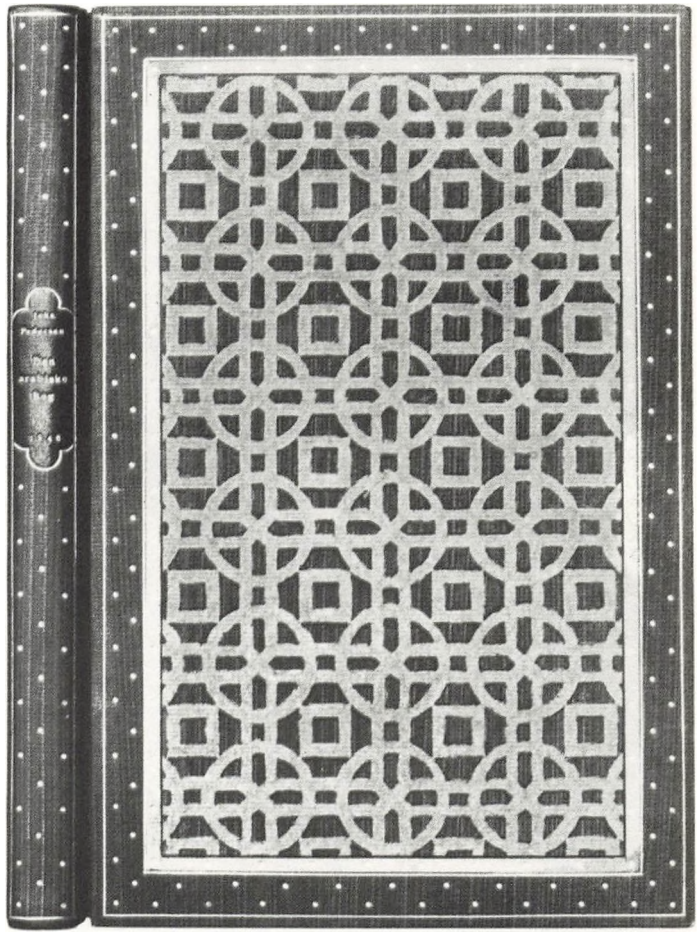
HENRIK PARK:
Kascheret papirbind i rødt og orange. Pergamentkanter. Motiver i guld.

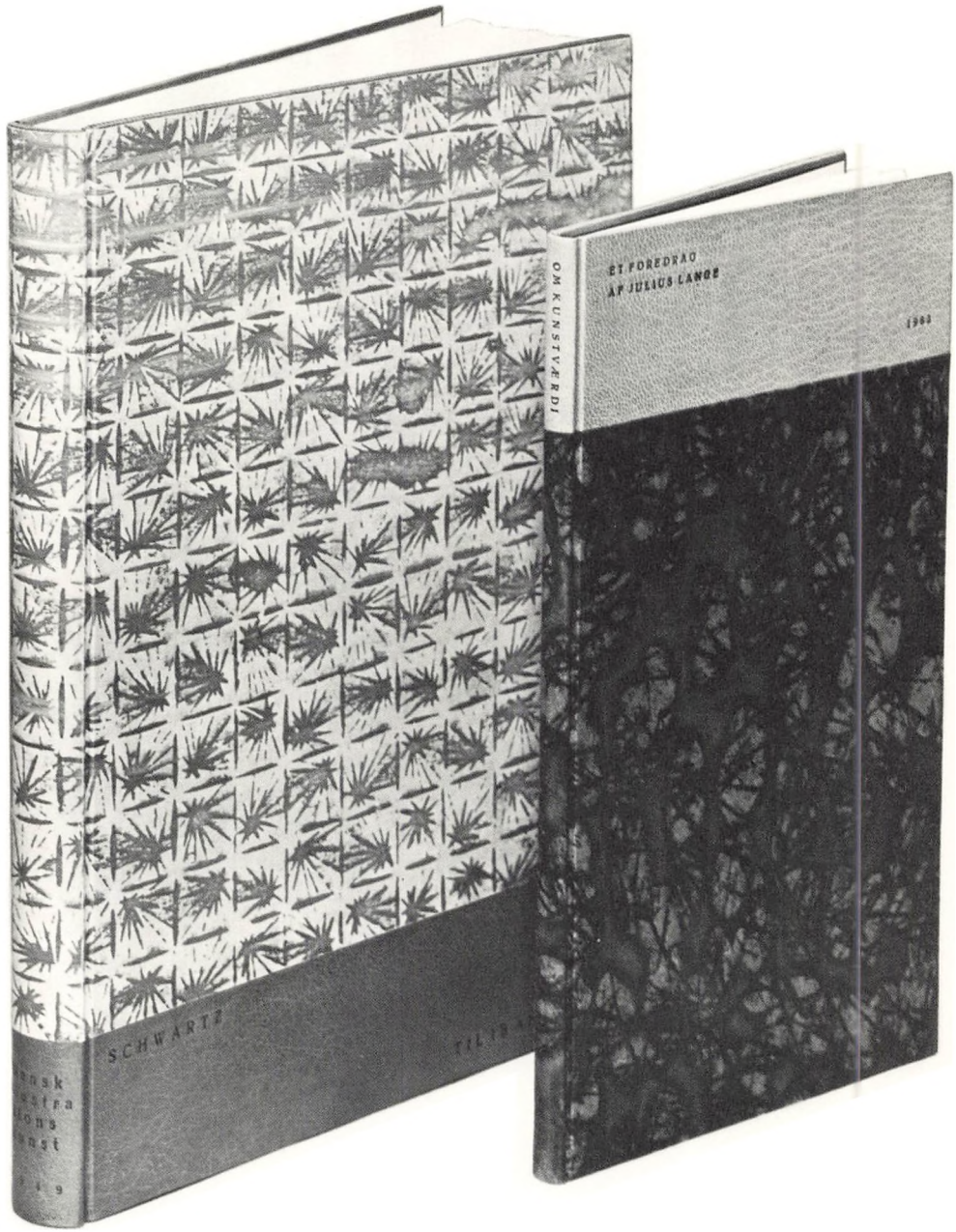

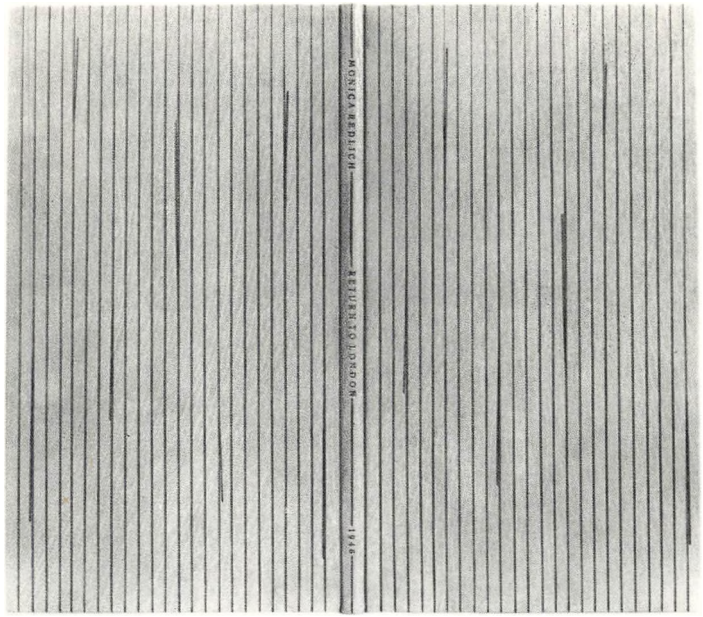
HENRIK PARK:
Helbind af blå maroquin. Overtrækspapir: Grå roma.
Dekoration: Guld og blindtryk.

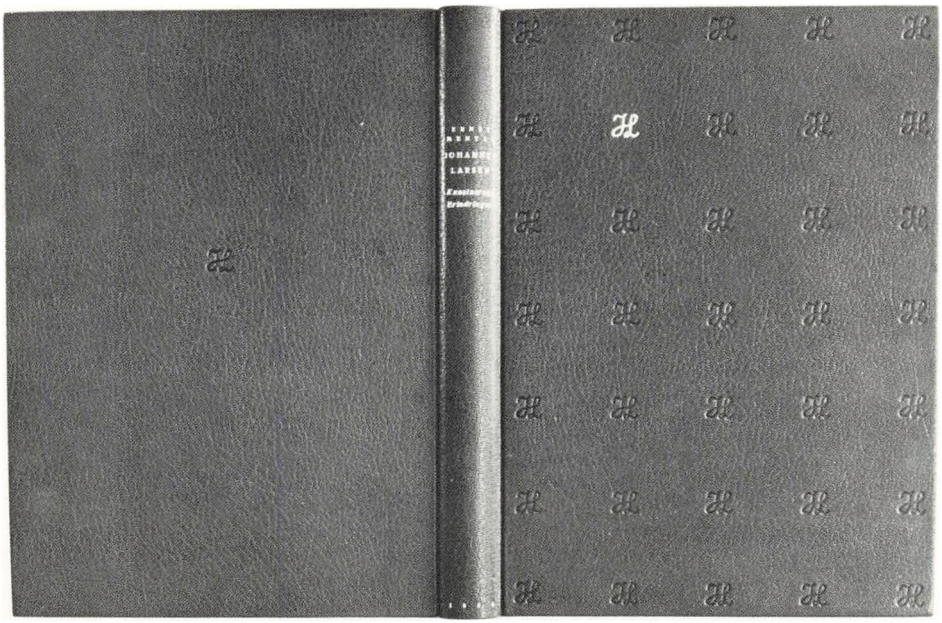
AXEL KNUDSEN:
Papirbind udført i brunt klistermarmor.
Titel og prikker i guld.

GRETHE ANDERSEN:
Bind med kanter af oaseged. Titel: Blindtryk. Overtræk til venstre af Axel Encke.

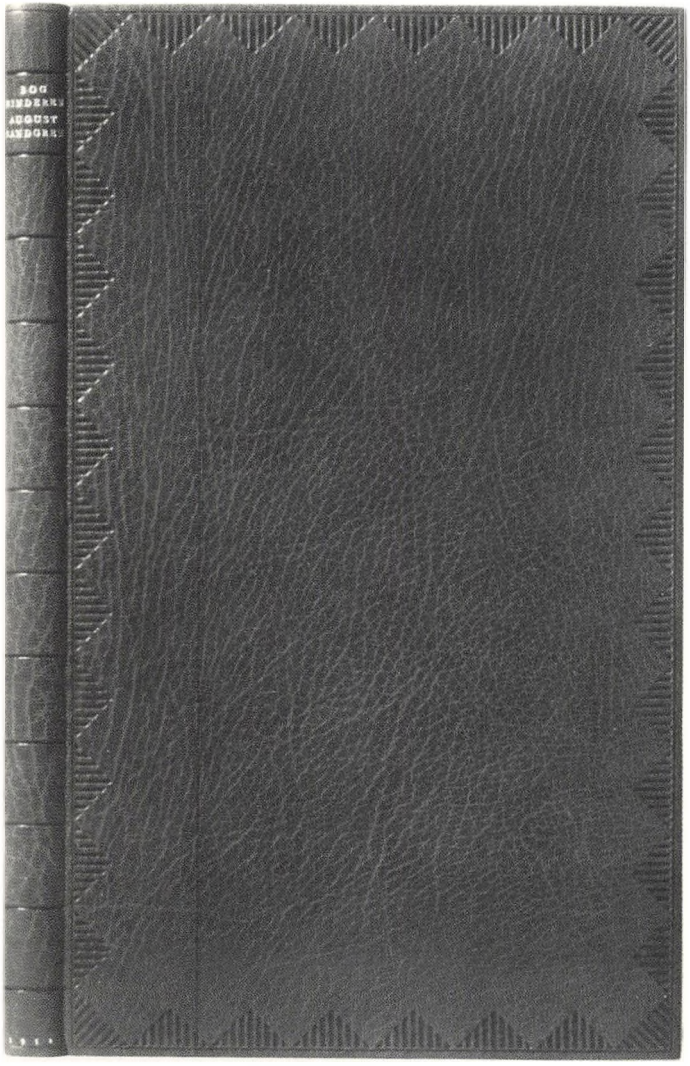

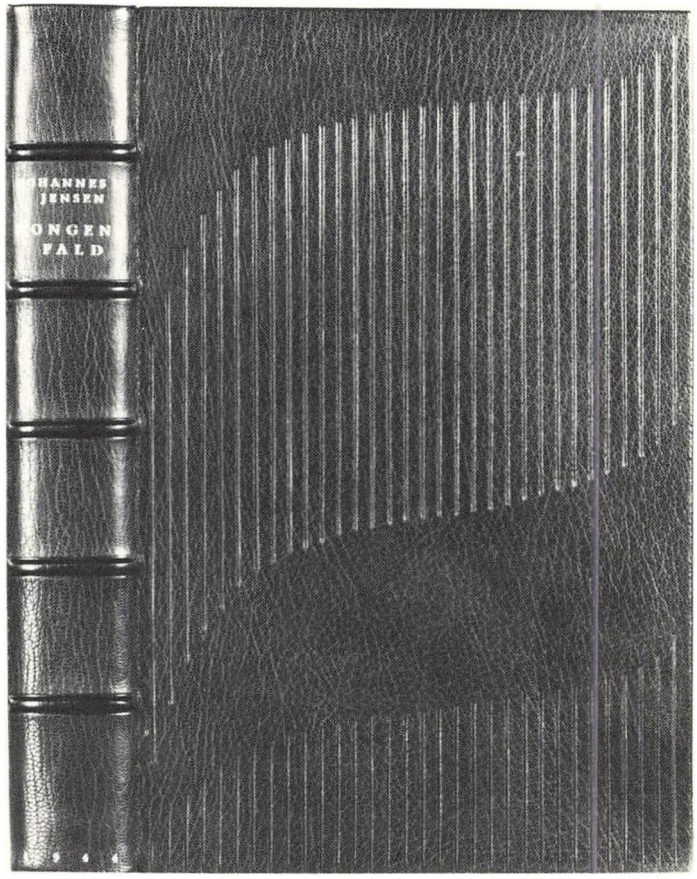
HARRY LARSEN:
Helbind af orange oaseged. Dekoration i blindtryk.

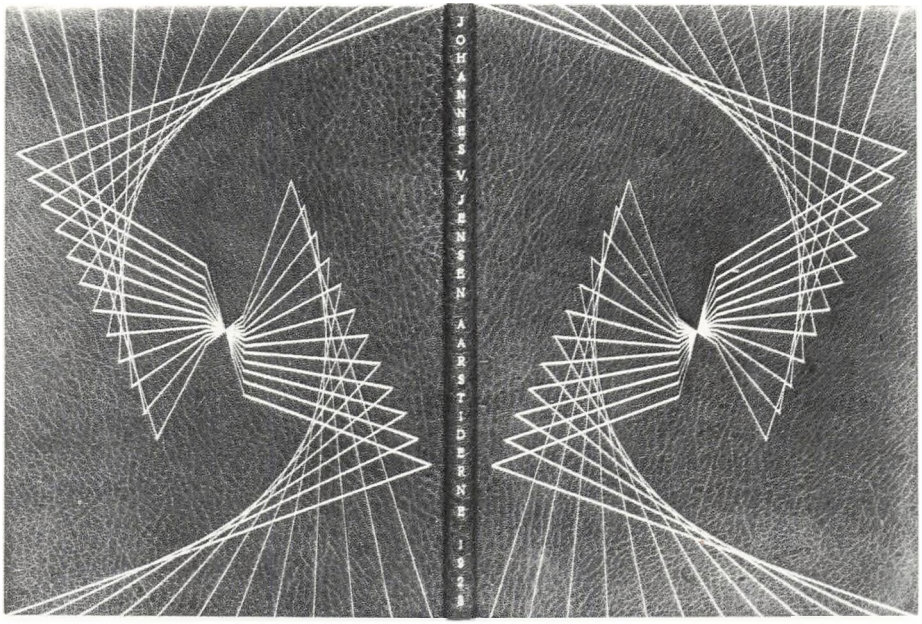
HARRY LARSEN:
Helbind af morkeblå oaseged. Dekoration i guld og blindtryk.

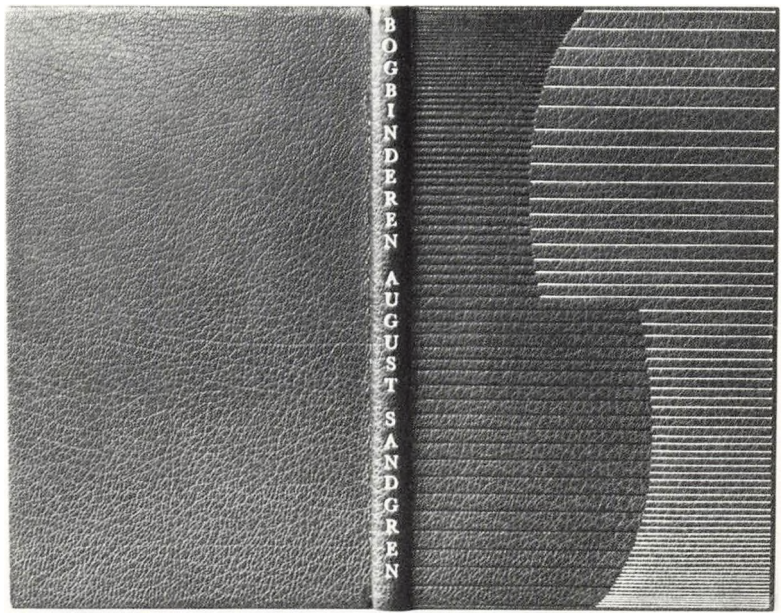
BENT ANDRÉE:
Helbind af rodbrun oaseged.
Dekoration i blindtryk. Titel i guld. Stemplet tegnet af Tyge Hvass. M. A. A.

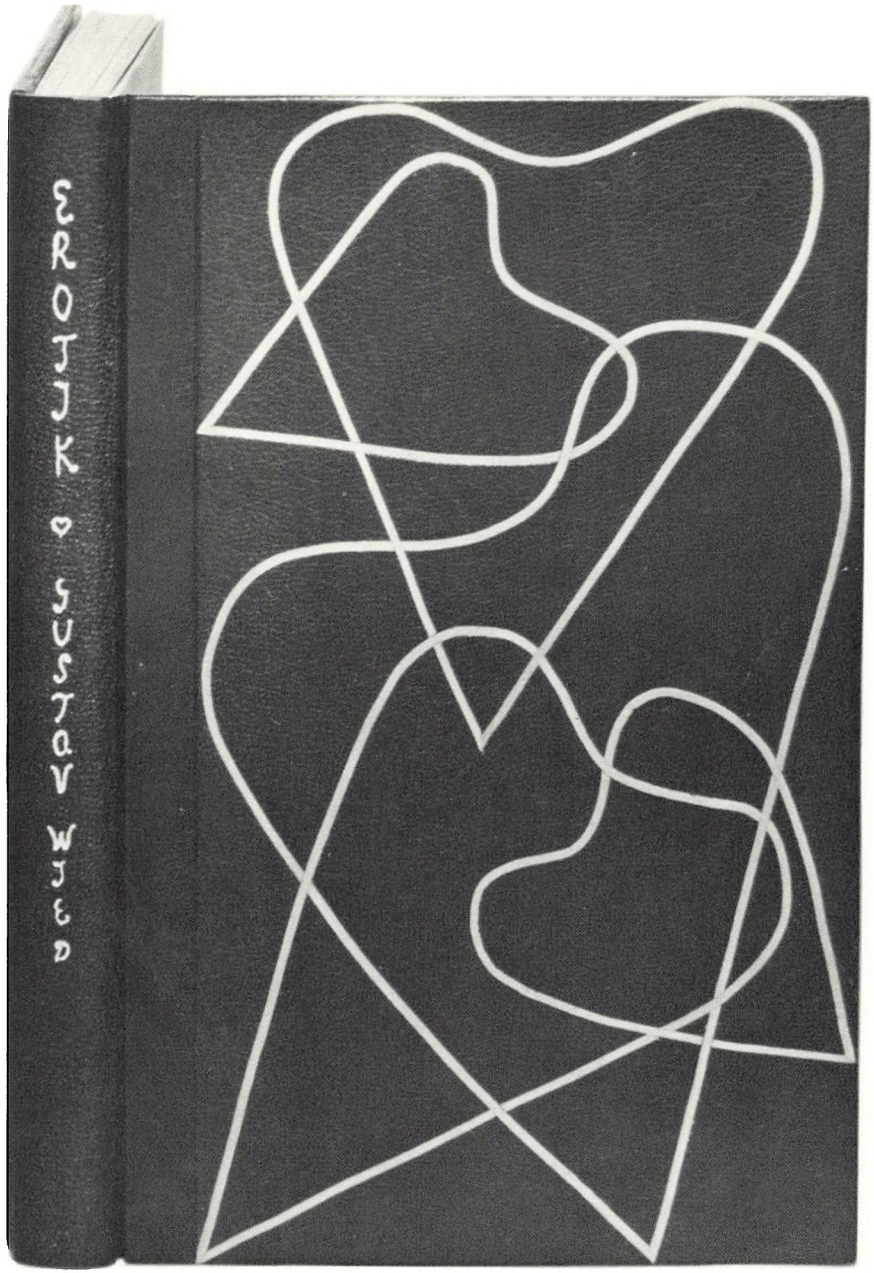
KNUD ERIK LARSEN:
Helbind af morkegron oaseged. Heftet pa ægte bind. Dekoration i blindtryk. Titel i guld.

OLE OLSEN :
Helbind af mørkegrøn oaseged.
Dekoration i guld. Tegnet af Karen Strand.

OLE OLSEN:
Helbind af blå maroquin. Dekoration i palladium og blindtryk.

HENRIK PARK:
Helbind af mørkegrøn oaseged. Dekoration med naturel gedeskind, titel i guld.
Tegnet af Sigvard Bernadotte.

L'Apocalypse. Et mesterværk i fransk bogkunst

I 1961 forelå resultatet af dette århundredes mest dristige initiativ på bogens område. Resultatet blev vist på en udstilling i Musée d'Art Moderne i Paris. Når man ser bort fra den rent ydre sensation, der var om bogen – blandt andet har den kostet en million nye francs, og det ydre bind af bronce vejer firs kilo –, så har bogen rent kunstnerisk fine kvaliteter. Den er udgivet i syv eksemplarer; de andre seks eksemplarer er kun bogtrykte, nogle på Japanpapir, med gengivelser af de forskellige kunstneres arbejder. Men her skal kun omtales det unike eksemplar.

Apocalypsens tekst er kalligraferet af Micheline Nicolas på blade af pergament. Illustrationerne er originale, udført direkte på pergament af syv internationalt kendte kunstnere.

Her kan nævnes Salvador Dali, Bernard Buffet og japaneren Foujita. Bogens hovedindhold er Bibelens sidste skrift, apostelen Johannes' åbenbaring. Desuden har bogen bidrag af seks nutidige franske forfattere og videnskabsmænd, samt den tyske forfatter Ernst Jünger; de giver nutidens syn på og udlægning af Åbenbaringen. Disse bidrag er prentet direkte af forfatterne selv på bogens pergamentblade.

Det, som fanger en bogbinder, er vel nok bindet. Det er udført af den franske kunstbogbinder og håndforgylder Mercher. Han er en helt fantastisk dygtig kunstner, som samtidig behersker alle bogbinderfagets finesser. De pergamenter, han har udført, står mål med det ypperste. Dekorationen er umådelig fantasifuld. Jeg vil tro, der er tænkt på en solopgang, ikke en banal tegning, men et fyrværkeri af glæde, optimisme og syner. Det er som at høre Københavns Drengekor tolke B. S. Ingemann's: I Osten stiger solen op. Aldrig har jeg set guld virke så godt som her. Buede linier arbejder sig ud og ind fra en cirkel i midten, tætte streger ved siden af hinanden, hid og did. For at gøre det hele mere levende i det gullige pergament er det indfarvet i ganske lette pastelfarver. Min begejstring var så stor, at jeg måtte hilse på denne mester i forgylderkunsten. Det lykkedes mig, takket være min ven, den dansk-franske bogbinder Kirsten Vinding. En telefonopringning til Mercher, som fik min begejstring at vide, samt en lille bemærkning om, at jeg var ansat på Bibliothèque Royale i København, åbnede vejen til mesterens atelier. Mercher havde netop fuldendt flere fine bogbind. Det var en oplevelse af rang, men det er en anden historie.

Til alle disse fine ting var udført en bronceæske af enorme dimensioner. Pergamentbladene måler 75 x 64 cm. Kunstneren Salvador Dali havde selv været med til støbningen af denne gigant. I den glødende masse har Dali anbragt en ametyst som renhedens symbol. I midten af bindet er anbragt sølvgafler og -knive, der danner et kors. Rundt på bindets sider er lagt ædle stene i alle spektrets farver; imponerende ser det ud.

Efter at have set denne store kunstneriske indsats måtte jeg give Ingeborg Börjeson ret, som ved sin åbningstale af en udstilling af franske bogbind i København udtalte om de danske bogbindere: »Når de skal til at komponere et af deres helbind, samler de alt deres mod og sætter en guldprik i det højre hjørne.« Når man kender fransk skaben og formåen, må man erkende vores forsigtighed. Men vi undgår de vilde overdrev, der findes i fransk bogbinderkunst. Iver og ildhu, en glødende interesse besjæler den franske kunstbogbinder; mod mangler han ikke.

KNUD ERIK LARSEN

Et lærredsbind

Lærredsbind betragtes vel nærmest som et tarveligt hverdagsbind – og ofte med god grund. Skind er jo et ædlere og finere materiale! Og dog. Er det nu ikke lidt af en gammel overlevering? Og kommer det ikke i sidste instans an på den behandling, materialet får? Virker således ikke selv det fineste skind ynkeligt, når skærfning og kapitælafretning er dårligt udført, begge dele ses jo desværre ikke så sjældent. Og når bogbinderen så skal bruge lærred, bliver behandlingen ofte endnu skødesløsere, fordi hverken han eller kunden har den fornødne respekt for dette materiale!

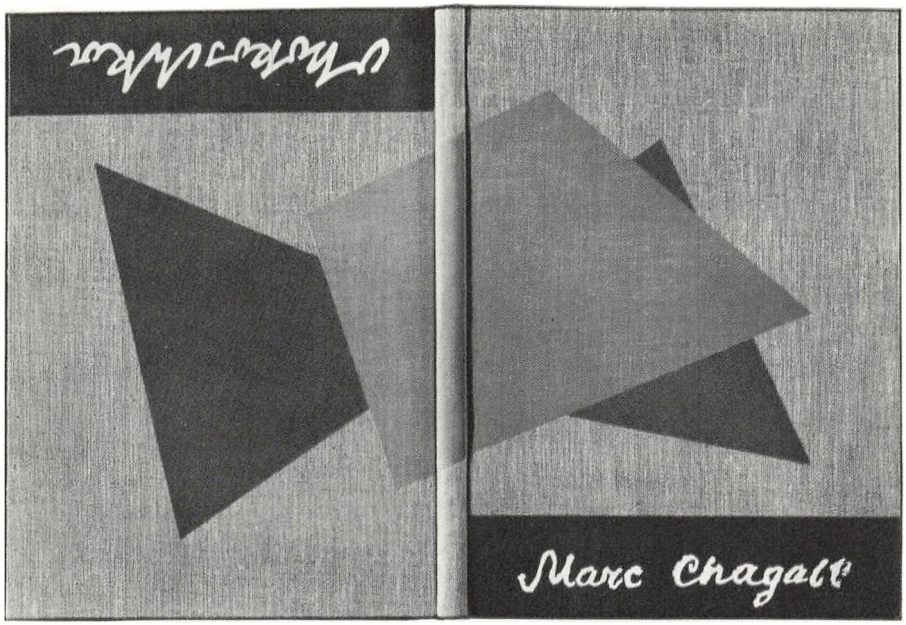
Når man ser, hvilken anerkendelse moderne tekstiler nyder til møbelbetræk, gardiner, tæpper, til håndvævede og håndtrykte ting, så ærgrer det mig, at et sådant materiale skal være »stedbarn«, betragtes som sekunda hos bogbinderen; hvorfor kan alle andre end bogbinderne se, at det er smukt? Er vi mon ikke lidt snobbede?

Naturlærredet er vel nok det smukkeste af de lærreder, vi bruger. Og har man så samtidig lidt farveglæde, så kan der komme helt vidunderlige ting frem, med smukke farver på snit, forsats og overtræk og som en virkningsfuld slutpointe titelfeltet sammen med det på een gang rustikke og rolige grå lærred.

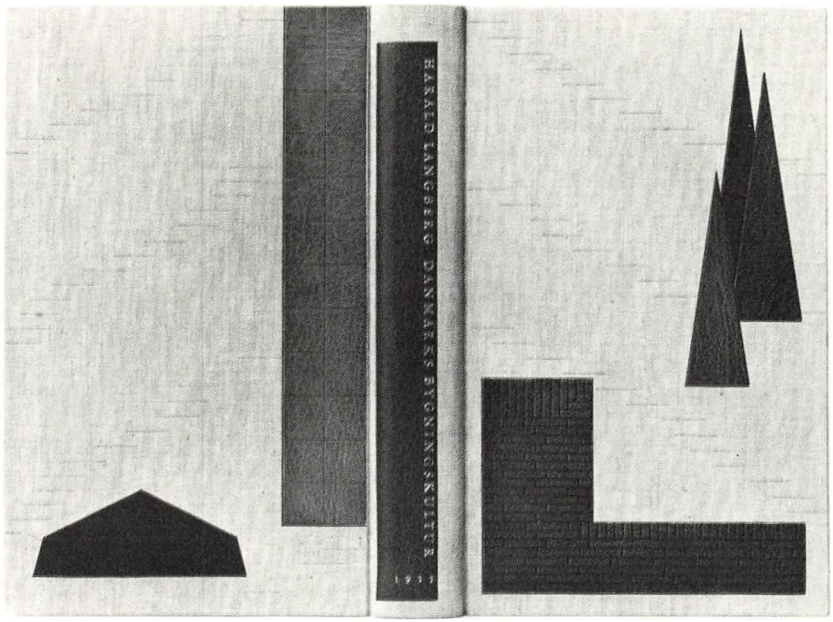
Så må man jo endelig ikke glemme, at det er en bindtype, som frembyder mange fordele. Den er betydelig stærkere end papirbindet og er efter min mening ofte lige så smuk. Den kan anvendes til næsten alle bøger, store og små, tykke og tynde, og endelig står prisen i et rimeligere forhold til vore bogpriser end prisen på de efterhånden ret kostbare halv- og helskindbind, et forhold, der ofte kritiseres, når der skrives om privatbind.

I nogle år har jeg ved indsendelse af lærredsbind til Årets bedste bogbind forsøgt at vise, at lærredsbindene virkelig kan være ligeså pæne som bind af enhver anden art. Ja, nogle gange er jeg gået videre og har moret mig dejligt ved på hellærredsbind at udføre skindpålægning i en dekoration, som det knapt havde været muligt at udføre med samme virkning på et helskindbind.

IB PSILANDER

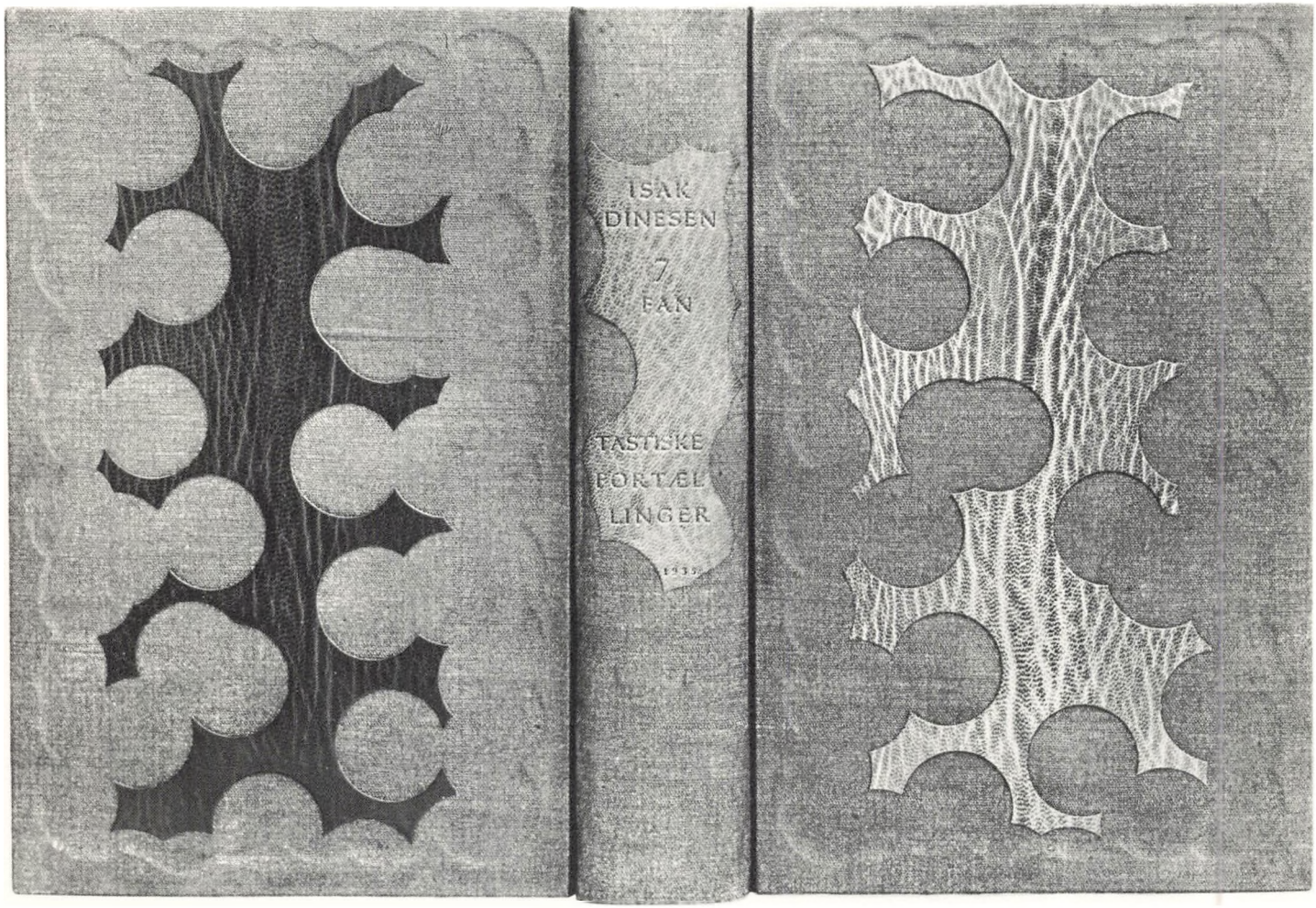

GRETHE ANDERSEN:
Hel naturel lærred. Pålagt felter af forskellige farver lærred.

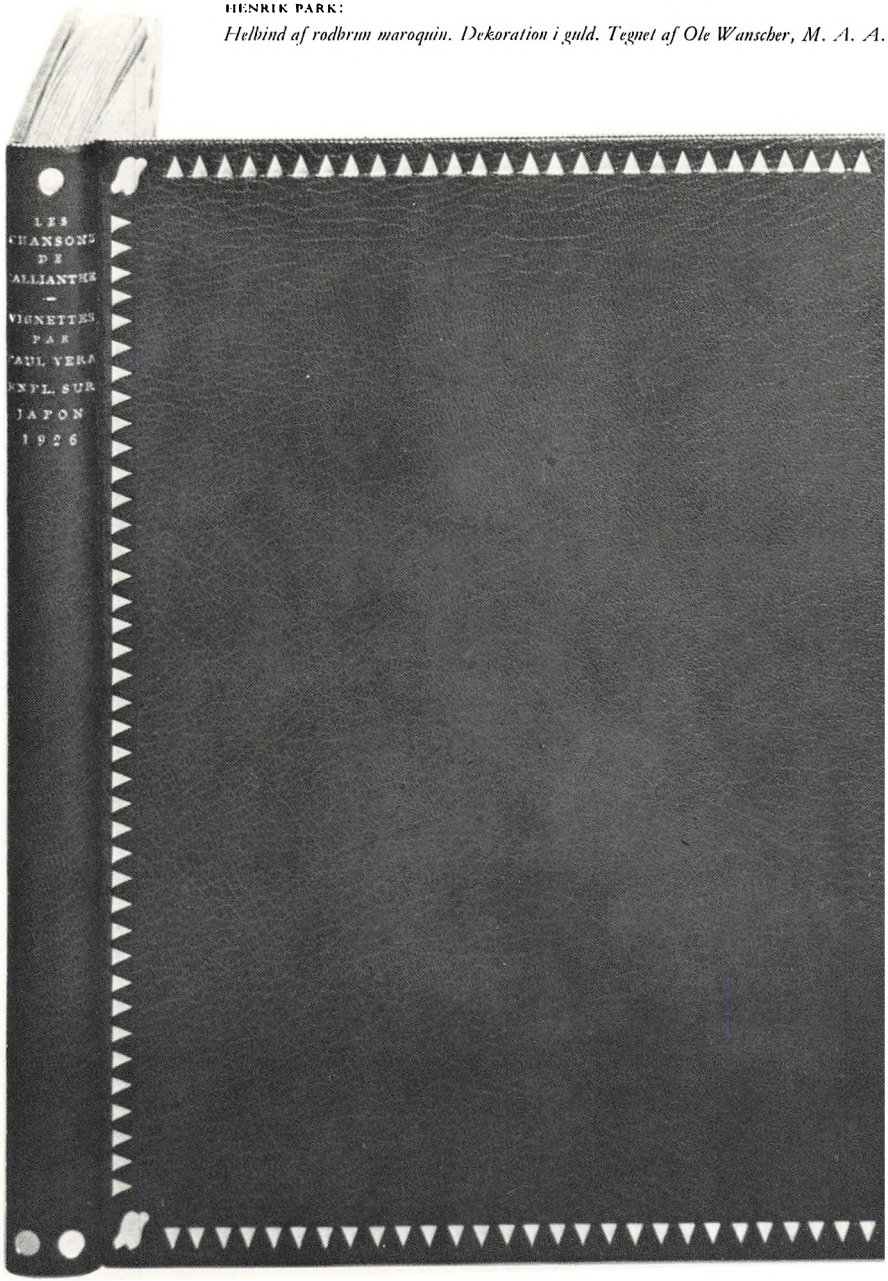
IB PSILANDER:
Hel naturel lærred. Skindbelægning i forskellige farver oaseged.

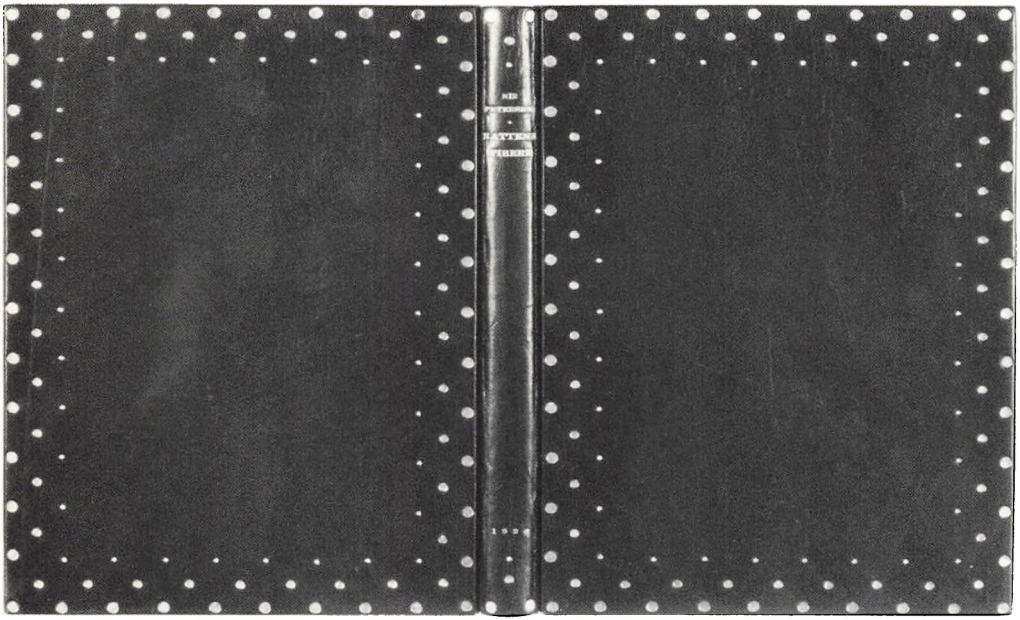
IB PSILANDER:
Hel naturel lærred. Skindpålægning i forskellige farver oaseged.

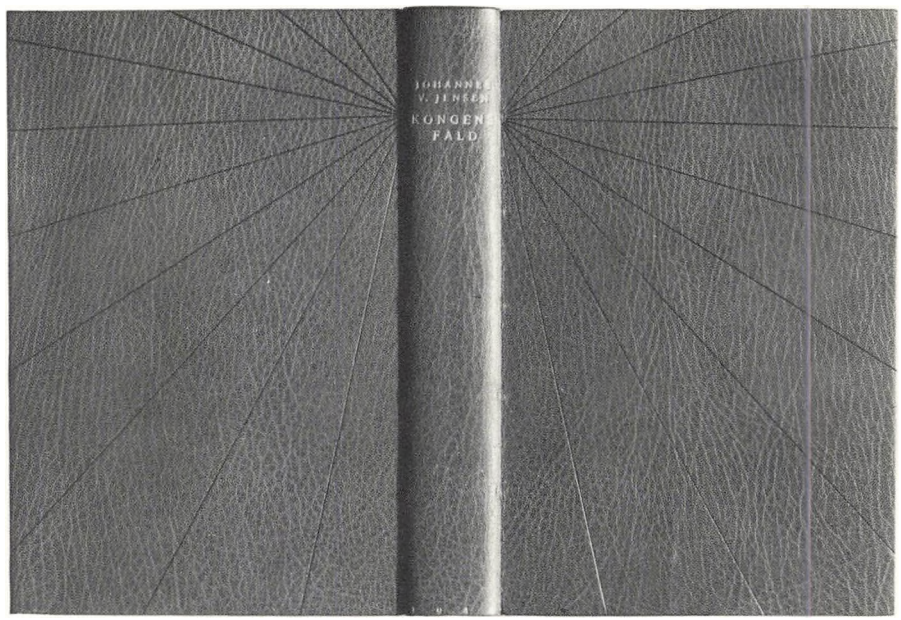
HENRIK PARK:

Helbind af rodbrun maroquin. Dekoration i guld. Tegnet af Ole Wanscher, M. A. A.

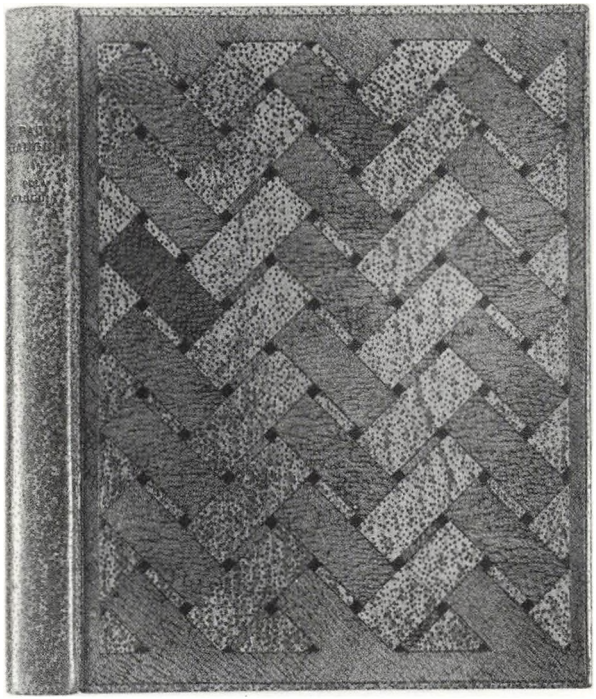

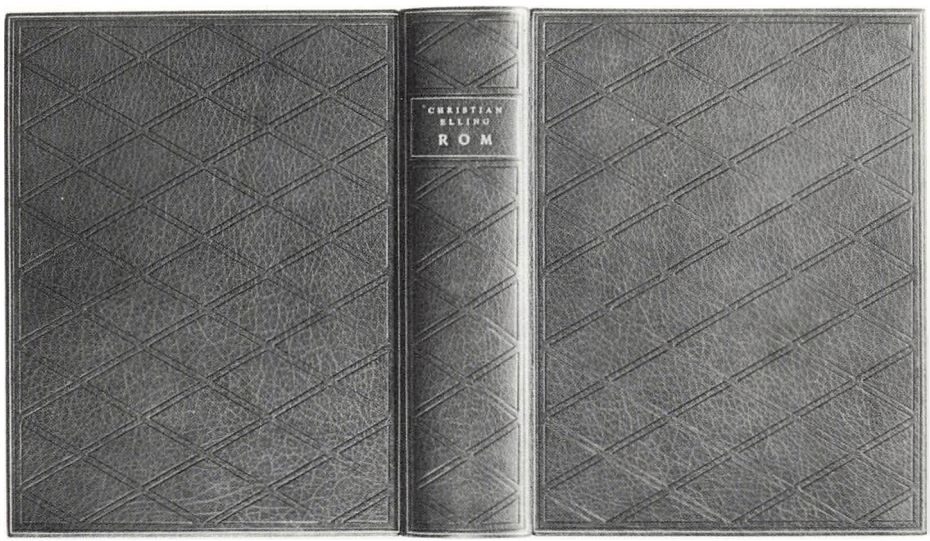
HENRIK PARK:
Helbind af blåt kalveskind. Dekoration i guld.

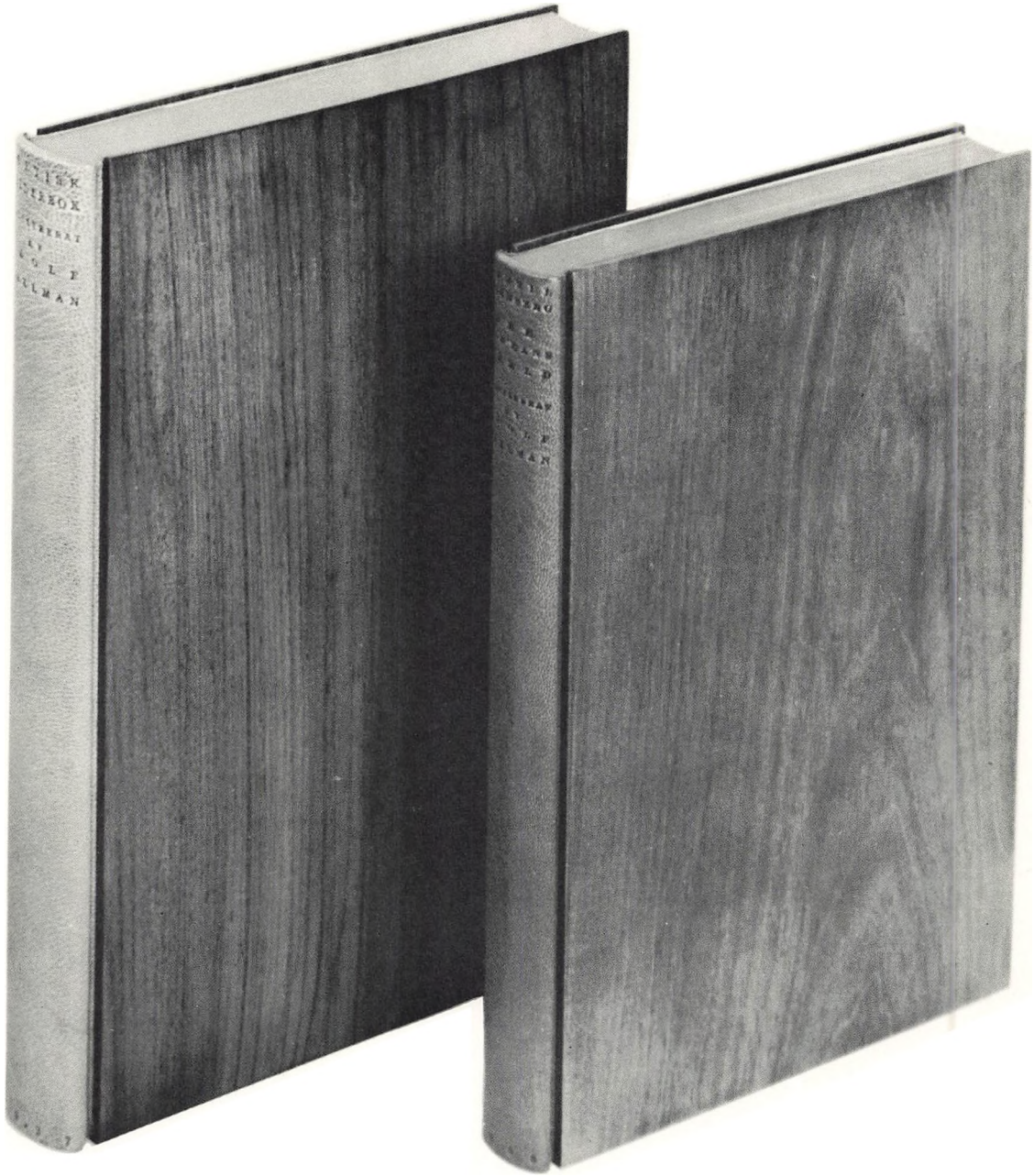
HANS MEYER:
Helbind af grøn oaseged. Dekoration i blindtryk. Titel i guld.

AXEL KNUDSEN:
Helbind af hajskind.
Efter udkast af Ole Hagen, M. A. A.

ERIK B. THOMSEN:
Helbind af brun oaseged.
Dekoration: Blindtryk, titel i guld.

HENRIK PARK:
Halvbind af afrikansk nigerskind.
Permer af cuba-mahogni.
Titel i blindtryk.

Bogbinderhåndværket

Om et fag som bogbinderhåndværket skal have fremgang, stagnere eller gå tilbage, kan bero på ydre omstændigheder; men skal et håndværk bestå som ædelt håndværk, må lærepladsen og fagskolen indpode de unge, at selv om et fag bliver nok så moderne, hvad tekniske hjælpemidler angår, er bogen og dens udstyr en kulturfaktor, som forpligter de udøvende til at yde deres bedste.

I de sidste tyve år har vi haft idealister indenfor bogbinderhåndværket; de har virkelig ydet deres bedste, deres stil har været ren, og det håndværksmæssige perfekt; men de har måttet sande, at håndværkeren og forretningsmanden meget dårligt lader sig forene.

Skaberglæde må være det fundamentale, når man skal frembringe et smukt bogbind, og skaberglæde kan fremelskes, først og fremmest af gode lærerkræfter på fagskolen, og dette er bevist, men også af det gode kammeratskab, der opstår på et hold, hvor ledelsen er med som den inspirerende partner.

Det sker, at en lærling udviser særlige evner, interessen er der, og han har fået en god læreplads, hvor han kan få lov til at udfolde sig. Hans svendestykke vil være til medalje, hvis nerverne skikker sig vel, og han vil blive bogbindersvend med prædikatet privatarbejder. Han er en ener, og han er en gevinst for et fag. Hans mester, der har udlært ham, har nok privatarbejde, men det kan ikke kaste nok af sig til nogen større svendeløn, og som han siger: Den næste lærling, som er på vej, skal også have mulighed for at lære at indbinde privatarbejde. Han hører sine jævnaldrende kolleger snakke om hjulene, der snurrer, og mønterne der klirrer, han prøver, han klarer det fint, for hænderne sidder, hvor de skal; men hvordan har han det med sig selv? – ugelønnen er hjemme, men er det nok? – det er det måske.

Hvis et fag skal have et ansigt, noget at vise frem, må det plejes og passes, man må ofre den tid, der skal til for at gøre det smukt. Bogbinderhåndværkets ansigt i dag er de alt for få bogbind, som de unge svende og mestre skaber, men i deres fritid. Fritiden har løst problemet for den iderige og skabende bogbinder, men også vort fag som helhed nyder godt af de unges skaberglæde; den højner faget, og i en tid hvor kvantiteten kommer før kvaliteten, har vi brug for eneren, som evner at fremstille det bogbind, der stilmæssigt svarer til vor tid, eller som kan eksperimentere sig frem til nye linier, som forfrisker og peger mod fremtiden. Dette i forbindelse med hans faglige kunnen frembringer et stykke kunsthåndværk.

Nu er lærlingen blevet til kunsthåndværker, han deltager på de udstillinger, han selv har været med til at tilrettelægge, han får et navn, man taler om hans bogbind og et kunstmuseum køber et af dem. Så sker der ikke mere, for det købende publikum, det vil sige bibliofiler og kunstsamlere, bruger deres tid og navnlig penge hos antikvarboghandlere eller på auktioner, hvor Johs. V. Jensens eller Jacob Paludans samlede værker kan fås i 1. udgaver, endda uindbundet, måske uopskåret, og så skal de stå i bogskabet i kassetter med ryggen indad.

Det er også en dejlig måde at samle bøger på, eller som børnepsykologen sagde: »Det gør ikke noget at barnet læser Anders And, men når det kun læser Anders And, så er der noget galt.«

Hvorfor denne tilbageholdenhed overfor det fine bogbind? Hvor de bedste indenfor den grafiske branche har samarbejdet for at opnå det ypperligste, der stejler man, når bogen skal iklædes et bind – det må pludselig ikke koste noget. Er det fordi bogen har været dyr nok at købe uindbundet, eller er bogbinderne for dyre? Når man siger, at det at få indbundet bøger er for dyrt, må det vel forstås sådan, at man mener ikke at få nok for pengene.

Bogbinderhåndværket, i dette tilfælde det finere privatarbejde, har ikke kunnet nyde godt af den tekniske udvikling, der sker indenfor vor branche, det tager stadig lige mange timer at skabe det håndindbundne bogbind, og derfor vil prisforskellen mellem forlagsbindet og privatbindet stadig blive større.

Man skulle mene, at den stadig stigende mekanisering ville øge interessen for privatbindet. Behovet for det individuelle må altid være tilstede, vi må ikke lade os opsluge af massepro-

duktet, og her er jo ikke tale om forbrugsgoder der billiggøres ved massefremstilling, men om personlig indflydelse på vor tids bogkunst.

Bogbinderfaget har aldrig før haft så mange dygtige kunsthåndværkere, som vi har i dag, og det er synd, de er så beskedne. Deres produktion kendes kun indenfor en snæver kreds. Der bør være noget mere reklame i form af udstillinger og omtale, for kun på denne måde kan privatbindet blive respekteret som et selvstændigt håndværk.

Bogbinderskolen fortsætter efter læretiden, med at invitere de udlærte svende til kurser, for at de kan uddybe de specialer faget har, og det er meget vigtigt, at interessen bliver holdt ved lige i de første år efter svendestykket. Derefter må kunsthåndværkeren skøtte sig selv, og her er det, at der kan og bør gøres en indsats.

Privatbindets fremtid afhænger blandt andet af vort laug's privatafdeling, om den vil støtte de udøvende kunsthåndværkere, uanset om det er svende, der i deres fritid er med til at højne faget, eller det er selvstændige mestre. Det er ikke blot økonomisk støtte til udstillinger, der er behov for, det er lige så meget ideer til reklame, f.eks. udskrivninger af idekonkurrencer, hvor man ser noget nyt, og hvor præmierne er på en vis størrelse. På bogbinderskolen har konkurrencerne indenfor de to bindtyper, det dybfalsede vælskbind og papirbindet, altid været det, der inspirerede de unge til at yde deres bedste. Det er to gode bindtyper, som viser de unge grundstammen i indbindingsteknik.

JØRGEN AHRENKIEL

Forlagsbindet

Når man som bogbinder ser på boghandlerens vindue, kan man kun glæde sig over at se de mange bøger, som er klædt i et ydre, der harmonerer med deres indhold. Det gælder især omslagsbøger og indbundne bøger med smudsomslag, som gennem deres gode farver og typografi lokker én indenfor. Har man gennem anmeldelsen fået interesse for en bog og finder den i denne gruppe, er fristelsen til køb endnu større.

Det samme kan gøre sig gældende med indbundne bøger uden smudsomslag, der fremtræder i papir eller lærred, altså materialer, der ikke giver sig ud for andet end det, de er, mens der for mange »skindbinds« vedkommende endnu er tendenser til at anvende tidligere tiders stilarter. Kunststofbind kan være gode nok, men hvorfor forsøge at ligne en gammel, når man er ny? Ubehageligheden bliver ikke mindre, når man finder den under et smukt smudsomslag.

Den indsats, der fra mange sider er gjort for at skabe harmoni mellem bog og forlagsbind, har givet mange gode resultater. Bogtilrettelæggeren bærer hovedparten af æren herfor. Men hvor henter bogtilrettelæggeren sin inspiration? Ifølge en designers egne udtalelser: fra mange af de finere håndindbundne bøger. Og her – udover det rent indbindingsmæssige – kan bogbinderskolen, hvis midler gives, fortsætte og øge den interesse, som er nødvendig, for at den gode håndindbundne bog kan påvirke forlagsbindet.

OLE SELFORT

DANSKE BOGBIND 1930–1965

Udsendes af Løverne i anledning af overlærer Jens Olsens virke som lærer og leder ved Bogbinderskolen fra 1925 til 1965.

Materialet er indsamlet blandt skolens tidligere elever. Tilrettelægning og lay-out: Louis Lundgreen, omslaget tegnet af Mogens Høver, kemigraf- og litograffagets kursus, Den grafiske Højskole, vinteren 1964–1965.

Teksten er fotosats udført af Guld Film Sats. Reproduktioner og tryk er udført som elevarbejde på Litografskolen. Reproduktionerne er som forsøg udført med 2 sorte film i rasterdrejning, og trykningen foretaget med Dura plader.

Bogbinderarbejdet er udført på Bogbinderskolen. Papiret er D.F.P. Semicoat 125.